

**ЛЕМКІВСКИЙ
НАРОДНЫЙ КАЛЕНДАР**

На 1988—1991 роки

ВЫДАНИЯ ЛЕМКО СОЮЗА

*Склад
д-р Александер Восток*

ПАСХАЛІЯ

(за новым стыльом)

Роки	Початок великого посту	Пасха
1991	18 лютого	7 квітня
1992	9 марця	26 квітня
1993	1 марця	18 квітня
1994	14 марця	1 мая
1995	6 марця	23 квітня
1996	26 лютого	14 квітня
1997	10 марця	27 квітня
1998	2 марця	19 квітня
1999	22 лютого	11 квітня
2000	13 марця	30 квітня
2001	26 лютого	15 квітня
2002	18 марця	5 мая
2003	10 марця	27 квітня

Федор Гоч, учасник 35-го Головного Зізду Л.С. 2-го і 3-го вересня 1989 року.

Зблизка і здалека лемкы зіжджаються до Лемко парку на народны свята.

Delegates to the 35th Convention of the Lemko Association, 1989. Alexander Herenchak, President of the Lemko Association (third from the right).

KARPATY IN LVOV

(In July 1987 the Karpaty Chorus was fortunate to make a trip to the Ukraine and perform in the cities of Lvov, Ternopol and Kiev. Following is an article by Petro Kohutov about the concert and stay in Lvov.)

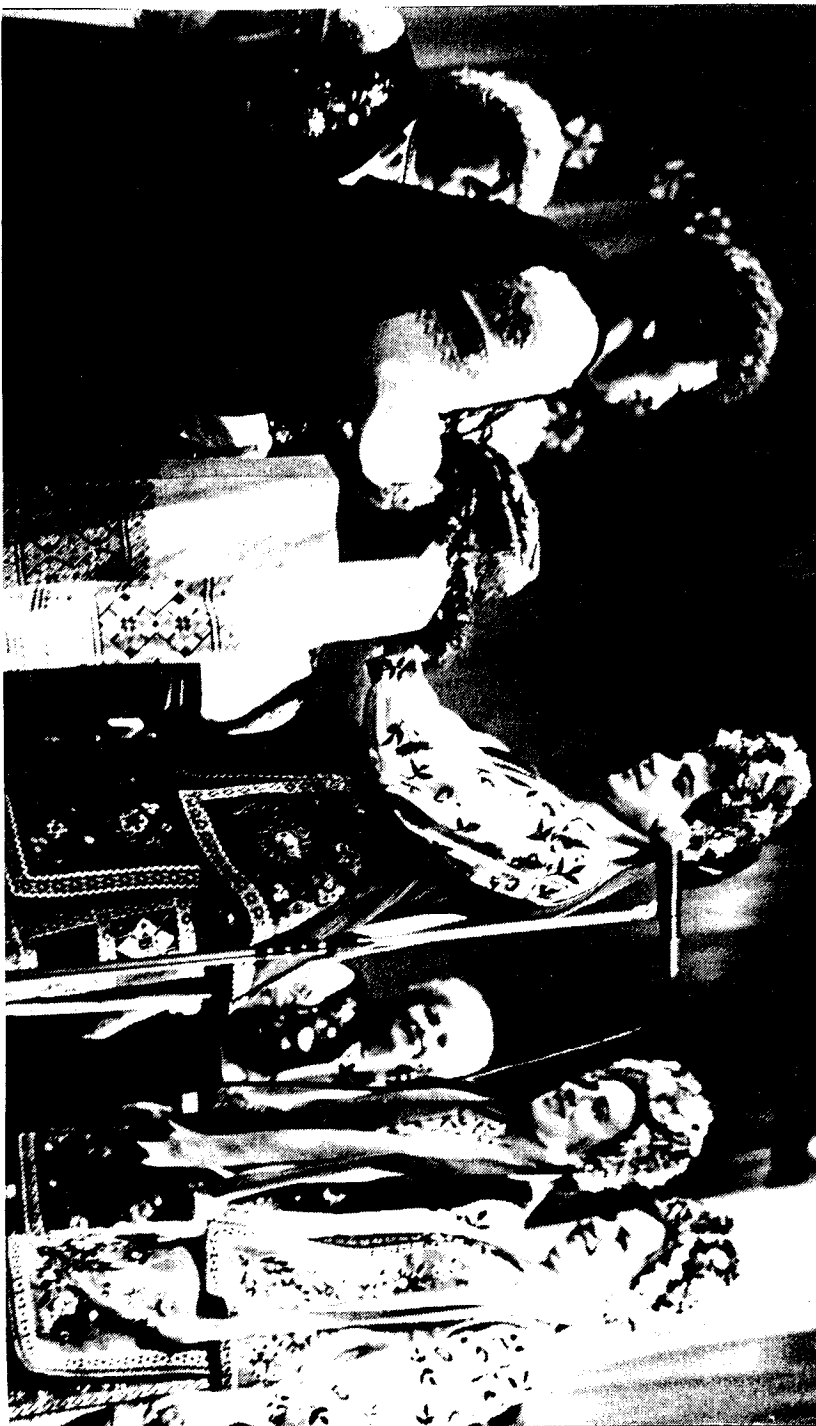
The popularization of Lemko folk songs is the main goal of the women's choral ensemble, Karpaty, in the United States. The group is composed of women from the New York and New Jersey area. Under the direction of Janet Fuchila, the Karpaty chorus has earned its place and its popularity among Lemkos living in America.

Lemko folk songs are the major portion of the repertoire of the chorus but Russian, Ukrainian and other Eastern European folk songs are also performed by them.

On the invitation of the Ukraina Society, the Karpaty Chorus visited the Ukraine for the first time in July 1987. The opening concert was held in the historic city of Lvov where many Lemkos live.

Many members of the Lemkovina chorus, the Ukraina society and Lemkos living in Lvov were at the airport to greet the group as it arrived at midnight. Flowers, songs

Janet Fuchila, director of the Karpaty Chorus, being greeted on the Lvov stage.

Приятељска стріча американских лемків, членів Лемко Союза.

На Карпатгоруском фестивалі, Лемко парк.

Делегате 35-го Головного Зїзду Лемко Союзу, 1989 рік.

НОВОРІЧНЕ ПОБАЖАННЯ

З Новым 1989 роком! З поводу Рїздвяних сьвят і руского Нового року Головне правління, Центральний Комїтет Лемко Союзу і редакція «Карпатской Руси» шлють вшыткым чытателям Лемківського народного календаря, членам нашої організації, які берут живу участ в праці за ліпшу пришивіст свого народу, як і всім лемкам і лемкыням, де бы они не жыли, щыри братскы пожеланя.

В тім 1989 році жычыме лемкам, што жыют розсіяно по цілом сьвіті, найти правдиве щесїтя. Просиме каждого і всіх зеднатися в том році в боротьбі проти вынародовліня, яке грозит нам смерть як в Польщы, так і гев в Гамериці. Завзято бережме рідну лемківську бесїду і культуру на каждом кроці нашого жытя, бо гнескы, як николи в минулом, мы можеме одродити народне жытя. Не піддавайтесь темным, дрібним роздорам. В обеднаню і в любви єден до другого крочме вірном дорогом до ліпшого зарань.

Дорогы Братя і Сестры Лемкы,

Шїстдесят літ тому, 9-го січня 1929 р., передовы емігранты з Лемковщыны на чолі з Теодором Коханом заснували на американском континенті культурно-осьвітню організацію Лемко Союз.

Выдатну роль в діяльності Лемко Союзу одограли Дмитро Вислоцкы (Ваньо Гунянка) і Др. Симеон Пиж. В газеті «Лемко», а потім «Карпатска Русь», журналах «Лемко», «Карпаты», шторічних календарях-альманахах, книжках і брошурах «Лемко Союз» закликав берегти рідну мову, культуру, традиції, кріпити звязки з рідным краєм, лемками, што жыют в Совітском Союзі, Чехословачыні і Югославії.

Благодаря Лемко Союзу мы побудували в Юнкерс, Н. Й., Карпаторускый Американскый Центр, народны домы в Клівленді і Ансонії. Але найважнішом подійом была покупка Лемко резорта, який завдякы будові храма-памятника жертвам Талергофа, музею, організації Карпаторускых фестивалів лемківської пісні, традиційных Русаль, Талергофскых дней, кермешів і других культурных імпрез став центром культурного жытя лемків на американском континенті.

Шїстдесят літ в історії то незамітно, але в жытю одного покоління — то ціла епоха. Нема в живых засновників Лемко Союзу, небогато залишилося активістів першых і трудных років його діяльності. Выросло нове покоління, якому труднійше зберегти себе од асиміляції. Штораз веде стрічаєме лемків, які не знають мовы, а діти навет свого походжыня.

Гнеска діяльніст Лемко Союзу триматся на патріотизмі і ентузіазмі невеликой группы старшых і молодежи. Тяга молодого покоління до рідной культуры дост велика (о чом сьвідчат усьпїшно проведены вестивалі). Але для того, жебы зберечы Лемко Союз, Лемко резорт і други інституції, треба подвоїти организаторску и культурно-осьвітню роботу серед лемків, особливо молодежи. Нам треба найти дорогу до серця навет того лемка, який не знає мовы і мало знає за свое походжыня. Рідна пісня, нашы традиції, культура і історія то — ключ до серця навет далекого потомка нашого племені.

Тепер переживаєме дост трудны часы з утриманьом наших інституцій. Мусиме собі правду повісти, же мы іщы далеко не вшытко зробили, абы не допустити до упадку.

Нашы діти--Нагалка Богославец і Тамара Восток сьпівают американску народну пісьню "Земле ты наша."

По статистиці в Америці і Канаді жые около 800 тысяч лемків. Більшість з них громадиться коло церковей і не знає про існування Лемко Союза. Наша задача дойти до їх серця, помочы стати активістами Лемко Союза.

Тішыт нас, же зас выходит Карпаторуский календар-альманах.

Необхідно одновити выхід журналу для молодежи і придбати новых предплатників газеті «Карпатская Русь».

Задача нелегка, але нам під силу, бо в історії нашого народу нераз было труднійше і воля лемка была непереможна.

Гнеска маме красне чысло творчой інтелігенції і економічно стоїме далеко ліпше. Треба лем веце організованности, згоды і патріотизма.

Не можеме допустити, аби 60 років тому посаджене нашыма патріотами деревце культурного жытя лемків на американском континенті, засохло.

Лемко Союз був організований для культурно-освітної роботи. Народны дома і Лемко резорт были придбаны не лем для нас, але і для будучых поколінь. Тому наша задача утримати нашы інституції, примножыти духовны цінности для наших дітей і потомків і тым самым выповнити заповід основателів Лемко Союза, то ест быти достойныма їх насьлідниками.

ВЫРАТУЙТЕ ГАЗЕТУ!

В ювілейном році 60-літя існування Лемко Союзу, який учит наших людей згоди, братерства, стояти твердо проти всякої несправедливости, видаєме тот ювілейный Лемківський народный календар. Як перший птах весны, завітат він до каждого дому...

Настали новы часы в жыттю американских лемків: матеріалізм і гонки зберання долярів поставили народне існування під загрозу. Находяться навет і такы люде, якы кажут, што асиміляція або процес вынародовліня лемків в Соединенных Штатах, то процес законів природы і не вартат нашой увагы. Але наша настольна книжка — календар на рокы 1989—1990 — кличе нас не піддаватися під вплив той для нашого народа блудной пропаганды.

В тот час наша організація борєся з пытаньом: продати цы не продати Лемко парк. «Думка, што не буде бівше сьвітільника, нашой культуры в Америці, яким був Лемко парк, не дає спокою», — пише до редакції выдатный сын нашого народу Петро М. Когутов. Утрата Лемко парку то барз велька біль, неудача в нашій общій народній справі. Одчуват той удар каждый із нас, кто глубоко цінит і любит свій народ і культуру. Тепер старамєся по своїм найліпшым силам не допустити до пропасти газеті «Карпатска Русь», яка тепере одиноком «сьвітільныком нашой культуры».

Народна газета «Карпатска Русь» може жыти лем при такых умовах, коли сам народ ей піддержыт як морально, так і фінансово. Было бы вельком помылком покласти будучнист выдаваня народной газеты на фонды получены организацией од продажы культурной інституції, яком был Лемко парк. Если розум возме верх, то Головне правліня Лемко Союза напевно призначыт здобыты фонды од продажы на благородны цілі культурно-просьвітительной діяльности, якы не будут мати прямого звязку з выдаваньом газеты, но принесут нам всім вельку корист. Народна газета є народном, зато бо не лем печататся для нього, но і зато, бо своїм фінансовом піддержком сам народ тримат ей на давно выбраній дорозі, яка веде до миру і справедливости.

Многы нашы чытатели глубоко розуміют тоту істину: они присылают значны сумы на прес фонд «Карпатской Руси». Поверх своей регулярной річної предплаты, котра тепер рівнятся 20 долларам, присылают навет 80 долларів веце добровильной жертвы на пресовый фонд газеты. Таким человеком, чье сердце болит за народну справу, є, для приміру, Василь Олеярчук. Жертва в суми 100 долларів, прислана ним, єст найяснійшы доказ того, что він розуміє ґрунт, на яком стоїт народна газета, высоко ей цінит і любит.

Але сут люде, якы, здається нам, не любят свій народ і не цінят найліпшы досягнення наших вітців і матерів, бо сьміют сказати, што фестивалі і газета «Карпатска Русь» юж нам веце не сут потрібны, што юж настав час перестати тижневе выдаваня газеты, затримати організуваня наших фестивальных сьвят. Може медже нашыма людми в Америці дуже і такых осіб, што не розуміют нашой народной справы і не можут выяснити собі, чом організація Лемко Союз, газета «Карпатска Русь», як і величавы сьвяткуваня Русаля або рідной культуры в рамках фестивалю, сут нам потрібны. Не возме дуже часу і не постоїт дуже праці, штобы довідатися, чом фестивалі, газета і організація повинны жыти.

На сторінках «Карпатской Руси» нашы чытатели самы пояснюють собі важну роль, яку одгрывають в нашом жыттю організація Лемко Союз і його газета. В статьи Теодора Гулика, што ся печатала в номері 32 за 1988 рік, одповід на такы выповіджыня дуже переконлива: «Нам треба жыти і як в старом краю, так і ту в Америці, не забывати про свої народны обовязкы».

Правду пише сьвідомый патріот лемківський, який ішы в 1929 році активно піддержував ідею основаня і розвитку народных початків, зберав поважны фонды на будову русской бурсы в Горлицях.

В «Карпатській Руси» Анна Семяк выразила думку про народны сьвята: «Яка то радїст, што в серця нашы проникла, коли было оголошено, што 21-го августа одбудєся ювілейный юж 20-ый Лемківський фестиваль. А там... в Лемко парку краса гірська... Выйде на сцену наш американський хор «Карпаты». Там зас будеме насолоджуватися рідном сьпіванком, музыкальном лемківском бесідом. Там будеме насолоджуватися тым, чого нигде інде нема...»

А што є в Лемко парку під час фестивалю, што для нас барз потрібне?

Там є організація. Там є купка американских лемків, якы розуміют што треба робити, жебы хоц бы кусьцьок зменшыти темп вынародовліня нашого народу в Америці, штобы зробити хоц маленький, але зато важный вклад до народной сьвідомости. Під час фестивалів і других народных сьвят, почувшы красу рідной сьпіванкы, слова, зас легче порозуміти значыня організації... Там осьвітлюєме каждому правду, о том, што если хочеме помочы собі і братам в старом краю, то тото можливо зробити організовано. Для того потрібна для нас наша організація, а для ней газета, яка єднат нас, інформує і вчыт.

Занедбати фестиваль, Русаля, нашы народны сьвята, або ліквідувати газету означало бы, што мы хочеме ліквідувати Лемко

Союз і не хочеме жыти разом, як една родина. То означало бы, што зме ся вынародовили, што бівше не любиме старый край, не дбае про вшытко рідне, што было створене віками нашым народом. Отже порада одказатися од народных обовязків, то мусит быти робота несвідомого человека, або человека, який бівше не хоче жыти в згоді і любви з людьми, які поріднені з ним кровью, бесідом, сьпіванком. Але найпрутше, то робота «патріоты», який одчув одважність открыто псути не лем організацію, но всему нашому народови.

Нині, як николи попередно, нам всім треба постаратися про організацію Лемко Союз, газету «Карпатску Русь», звязки з народом, што проживат в старом краю, жебы оживити інтерес медже американськыма лемками до рідной культуры, до існування на американском континенті.

Не забывайме глядати новых предплатників, посылайме порады, як і фінансовы жертвы на газету, жебы она могла безперывно виходити. «Выратуйме нашу єдину пресу, — писав Теодор Гулик, — не дайме їй загинути, як мы позволили загинути інституції Лемко парк».

От мудра порада, яку наші члєны повинны і обязаны повторювати на своїх одділовых мітінгах, в листах до крайнів-приятелів. Організуймєся, оновляйме давно занедбаний обовязок розшырювати звязки з родным народом, што в старом краю, бо дійсно без того звязку загинєме, як гынут рыбы без воды. Не дайме Лемко Союзови, Лемківському фестивалю, газеті «Карпатській Руси» і другим народным початкам пропасти без сьлїду в Гаме-риці. Лем мы самы можеме забезпечити собі народне жытя. Американці несловянського походжыня нам того не зроблят. Вкінцы і они осудят нас, дадут знати цы дашто вартаме.

«КАРПАТСКА РУСЬ» І НАШЫ ДІТИ

Бівше як рік часу минуло од товды, коли забесїдувала «Карпатска Русь» до дітей на мові, яку они найліпше знають і розуміють. Половина газети печататся на рідній бесїді, а друга половина — на англійском языку. Зробили-зме того, бо, як пише Анна Сеняк, «хоц наша молодеж не родилася в Карпатах, отцовской земли не видїла, не росла г виключно лемківском оточынню — она свое горячо любит і шанує». Робітники при газеті, як і всі сьвідомы американски лемки, надїються, што серця нашої молодежи одчуют теплоту друкованого слова, приймут газету до дому свого. Але

штобы зблизити їх до газету, нам потрібно сприяти тому: організовано розпространяти газету медже власныма дітмы і родином, через газету установлювати звязки з шыроким родинным колом в США і Канаді.

Пытання пошырювання газету медже тут народженом молодежом треба вирішувати го вшыткых одділах Лемко Союза. В коротком часі мы мусиме придбати новых чытателів, приєднати до себе нашу прекрасну американску лемківску молодеж. Бо, як писав Василь Олеярчук, «англійску част «Карпатской Руси» мушено мати. Нашы діти іщы сьак-так бесїдуют по-нашому. Што до внуков, то декотры з них гордятся своїм родом, але бесїдуют лем по англійскы».

Цы так або інакше нам в Америці потрібны і організація Лемко Союз, і газета. Так мусиме звернути більше увагы придбаню новых чытателів, приєднаню до англійской части «Карпатской Руси» своїх дорогих дітей. Тым способом они будут стояти ближе нас, а не чужых, ближе нашої народной організації Лемко Союз.

МЫСЛИ О ГАЗЕТИ

Газета «Карпатска Русь» стала моїм вірным другом юж од першых номерів ей видання. Она підвысшыла політичну зрілість наших люди в Америці і Канаді. Особливо важным ест ей внесок на ділянці формування нашої народной сьвідомости і підвысшыня культурного рівня. Дякуючы газеті не еден з нас навчывся писати і чытати по нашому, а при організації Лемко Союз — шанувати рідну культуру і домагатися жыти в мирі і дружбі.

«Карпатска Русь» веселит нас і огріват наші серця. Она, як рідна мати, єднат нас вшыткых своїх ряхах.

Приємно чытати нашу улюблену газету, бо пише про жытя нашого народа не лем в Америці і Канаді, но і о том, як ся жые нашим братам і сестрам в Європі. Але ест єдно, што мене болит. В Америці і Канаді жые много наших крайнів, што лишали рідны горы, абы найти кусок хліба для себе і родини, але многы газету не чытают. Мусиме забесїдувати до їх сьвідомости, штобы не ганьбилися за свое рідне слово, штобы стали предплатниками «Карпатской Руси», активно чытали і дописували до ней.

В краю ем ся родив і там виріс, то добрі знам як наш народ жив. Жыв він в бїді і темноті. Декотрым ся жыло добрі, але народ бїдував. По другій сьвітовій войні настали там велькы зміны. Словянскы народы почали будувати нове жытя.

Радше тїж, што газета підходить до жытя позитивно і оборонят мир, якый барз потрібный як братам в краю, так і нам в вшитым на американском континенті.

Робітникам при газеті жычу дальшых усьпїхів, а до наших чытателїв звертамы з просьбом глядати новых предплатникїв, частіше самым дописувати до газеты.

ВАСИЛЬ ОЛЕЯРЧУК,
Бримсбей, Онтаріо, Канада.

УСПІШНА КЕРМЕШОВА ЗАБАВА

ПАССАЙК, Н. Дж.— Заслугами одділів чис. 5 і 16 Лемко Союза наши давны звычаї гев запустили глубоки коріня в народну сьвідоміст. Веце як 25 років в Пассайку, Н. Дж. дійствує на цілу Америку відомый ансамбль пісні і танця ім. Глинки (управляють Алекс і Марія Косики), котрый знакомиє американску публику і наше підростаюче покоління з пісенным і танцювальным богатством, створеным народом. Стараннями одділів Лемко Союза одзначауаня Нового року не сходит з програмы активности містных одділів в Пассайкі.

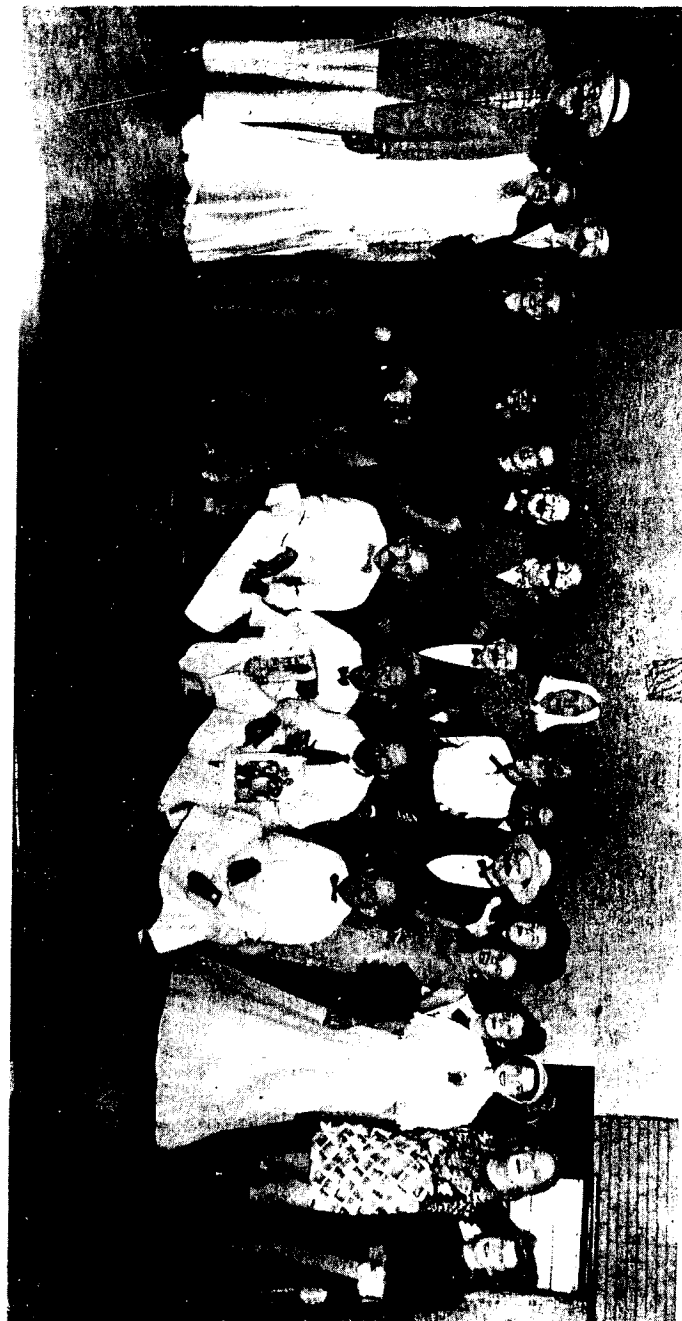
Кермешовый сезон дає змогу лемкам збератися до купы, згадувати рідный край, засьпівати про Карпаты, поговорити про народны справы. Добрі, же одділы в Пассайк, Н. Дж. і в Юнкерс, Н. Й., котры спільно з Карпаторускым Американскым Центром дальше продолжают устроювати такы стрічы.

Кермешова забава в Пассайк, Н. Дж., odbyлася в неділю — 2-го ноябрю. Крім членів пассайскых одділів Лемко Союза і симпатиків нашої народной організації підприємця своїм присутностьом підтримали члени нашої народной організації з Елізабет, Лінден, других місцевостей, а з головных урядників прибули: Джанет Фучыла з д-ром Александром Востоком. Были присутны і члени Ліги Американскых Українців.

Прибывшых на забаву тепло привітав Александер Косик — одділовый предсідатель. Він підняв тост за здоровля собравшихся, тревалый мир і дружбу медже народами, подякував одділовым урядникам за їх труд, завдякы котрому в Пассайкі, Н. Дж. одзначауаня народных звычайїв сталося традиціом.

З долготрєвалыма оплесками присутны привітали покликаного до слова Алексія Бідника, довголітнього урядника містных одділів і активіста Лемко Союза, котрый подякував присутным за

Пассайскы одділы отдавна ставили представления, 1940

підтримку підприємця, а відділовим урядникам за їх труд, забезпечивши успіх кermешової забави.

Всі бесідники були нагороджені присутніма долготривалыма оплесками.

Посьлі виступа бесідників М. Бакалец на гармошці розвеселяв присутных, з котрых охочы танцювали або задавалися піснями. Решта в дружных розмовах проводили час.

На заклик А. Косика присутны склали 352 доларів на пресфонд газети, за што ім виражатся щыра подяка.

ПЕРЕБУДОВА: ШТО СТАВО ПРИЧЫНОМ ЁЇ ЗДІЙСНІНЯ?

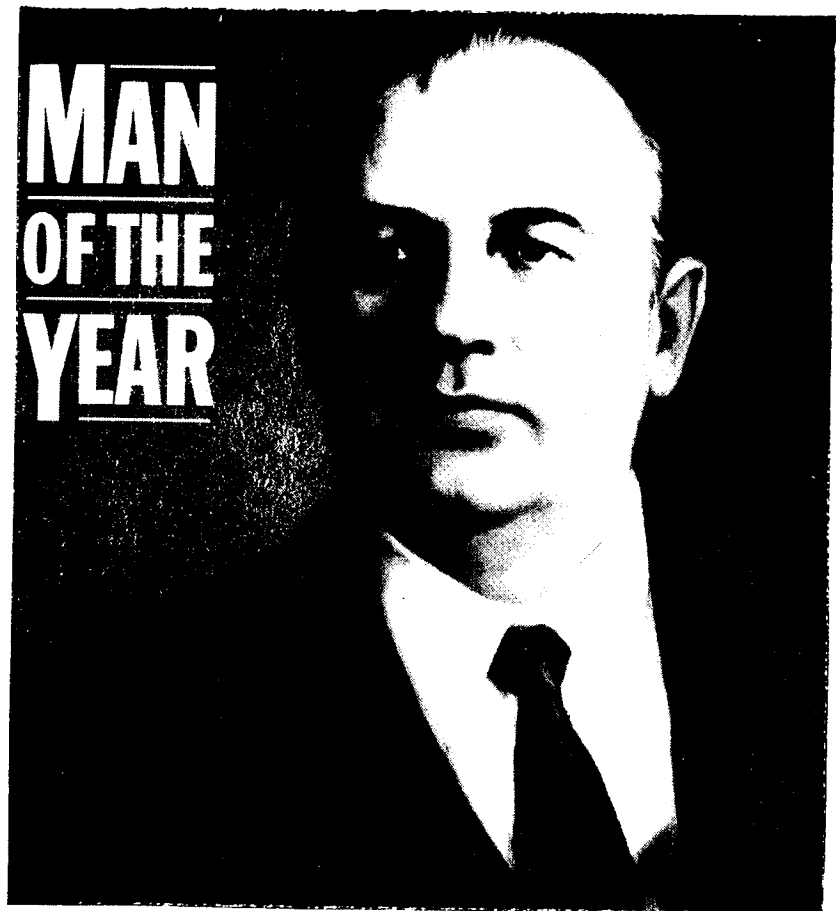
В Совітскім Союзі гнескы трыває процес докорінной, революційной перебудовы суспільного жытя.

Чым выкликана необхідніст здійснїня в СССР перетворень. Коротко на тото запытання можна одповісти так: самым жытьём.

За сімдесят років свого існування перша в історії людства соціалістична держава зробила справді величезний крок од вікової одсталости до вершын прогресу. Тото відомо вшыткым. Але відомо тіж, же крок тот дався непросто, бо сьвіт іщы не мав досьвіду соціалістичного будівництва, радянскы люде робыли тото вперше, причом за надзвичайно складных обставин — в умовах успадкуваной од росыйского царизму соціально-економічної одсталости, ворожого зовнішнього оточїня. Были і сьміливи експерименты, і розмаїты повороты, і прикры помылкы, і гіркы розчаруваня...

В ході соціально-економічного розвою Совітского Союза дедале выразнійше выявлятця непридатніст старых методів управлїня тым розвоєм, старых форм сусьпільного жытя, таких, передовшыткїм, як максимальна централїзація влады, адмініструваня, екстенсивный напрям економічного зростаня, орієнтуваня на кількісны показники, повільне впроваджєня здобытків науковотехнічного прогресу і, што особливо неприпустимо, нехтуваня демократичныма нормама жытя, гласнісьтю, громадском думком.

Отже, необхідніст заміны старой системы управлїня, котра повнісьтю вычерпала себе, новом, прогресивнійшом і ефективнійшом, стала очевидном. XXVII зізд КПСС (одбывся на зачатку 1986 року) проголосив докорінну перебудову сусьпільного жытя і управлїня економіком єдино правельным шляхом переходу радянского суспільства на новий ступїнь розвою і утвєрджєня вышых, гнесньїх форм соціалїзму, його дальшой модернізації і удосконаленя.

Єдным з найголовнійшых задань єст реформа управлїня економіком, а центральеном ланком той реформы — принятый сесїєм Закон про державне підприємство (обєднаня). Надаючи підприємству першорядного значєня як основній ланцї економікы, новый закон значно розшырює його права, забезпечує йому правдиву самостійніст основом котрой єст повный господарский розрахунок, самофінансуваня і самоокупніст.

Одгнескы виробничы і соціальны планы — як річны, так і пятирічны «не будут спускатися» підприємству згора, як было до того, а будут розроблятця і затверджуватися ним самым. Йому тепер ныхто ныч не буде навязувати. Што виробляти, як виробляти — вшытко тото оно буде визначати самостійно, выходячы зо своїх можливостей і потреб спожывача. Але існувати му доведется лем за рахунок самым же ним зароблєних коштів. Ліпше буде працювати підприємство — ліпше будут жыти його трудівники,

гірше буде працювати — гірше будут жыти і, отже, змушени будут робити вшытко, жебы выправнити стан. Як виробничий, так і соціальний розвой підприємства цавком і повнісьтю буде залежати од результатів його діяльности, од одержаного ним прибутку, і тот якнайліпше буде стимулювати высокопродуктивну працю трудового колективу, ініціативу кожного трудівника.

Розширеню самостійности підприємств буде сприяти тыж за-проваджуване на них самоурядування як еден з выявів демократизації сусыпільного жытя. Самоурядування передбачат активну участ колективу підприємства в прийнятті і виконанні вшыткых рішень, што стосуються го діяльности, выборніст керівного складу підприємства — од бригадира до генерального директора, а тіж єдиноначальніст в управлінні підприємством. Інтереси трудівників будут уособлювати створюваны на підприємствах і в обєднаннях рады трудовых колективів, котрым надаються великі повноваження што до активного впливу навшыткы стороны жытя,

Згідні з новым законом, підприємства маот право установлювати і розвивати звязкы з зарубіжними партнерами, виходити безпосередньо на зовнішній рынок, створювати в себе зовнішньо-торговельны фірмы.

В процесі жытєдіяльности підприємства може статися так, же внаслідок систематичного невыконання виробничых задань, а отже, і постійной збытковосты доведєся реорганізувати альбо ліквідувати його як таке, што задає збытків сусыпільству, державі. Закон передбачат тот крйній захід, але він гарантує в тім випадку забезпечєня працом вшыткых вывільнєных трудівників.

Велике значєня для дальшого поглиблєня соціалістичной демокрації, розвою самоурядування, гласности, критики і самокритики маот тіж прийняты сєсійом Верховной Рады СССР законы про всєнародне обговорєня важных пытань державного жытя і про порядок оскаржєня в суд неправомірных дій службовых осіб, котры обмежуют права громадян.

Перебудова владно входыт го вшыткы сферы жытя радянско-го сусыпільства: в економіку, де здійснєтся перехід од екстенсивних до інтенсивных методів, прискорєный соціально-економічний прогрєс на найпередовійшій науково-технічній основі; в політичну, де розгортаються шырока демокрація і самоврядування, выкорінюєся бюрократизм і злоупотребя владом, зміцнюєся соціалістична законніст; в духовну, же утверджуються принципы высокой моральности, соціалістичных цінностей.

Першы раз в історії Лемко Союза хорový колектив з богатым художнім доробком поїхав до рідного краю наших дідів, штобы выступити з лемківськом пісьньом перед публиком велькых міст як Львів, Тернопіль і Київ. Нашы сьпівачкы з Юнкєрса, Н. Й. Нью Джєрзі — вшыткого 10 осіб — протягом трьох тижнів з 5-го по 26-го июля вєстрєчались з простима совітськыма людми. Там они сьпівали, бесідували, — ліпше повісти, жыли дома з українським народом. Але найвєце памятнымы были вєстрєчы з лємкыма-перєсєлєнцями, якы прожывають у Львові і Тернополі, юж вєце як сорок років. Витали львівськы лємкы своїх сєстер з Гамєрикы з слєзами в очах і з букєтами прекрасных квітів.

«Горы наши Карпаты» — том сьпіванком хор «Карпаты» разом з відомым івано-франківським ансамблем «Усьмішка» почывнав свої концерты, што ся увінчали велькым успіхом. Цы то во Львові, цы то в Тернополі, цы в Києві, велєсотня публика дарувала наших сьпівачок горячыма аплодисмєнтами і чыслєнныма букєтами сьвіжо-куплєных квітів.

Побывали нашы дівчата на Тернопільщині, где вєстрєчались з родином — рідными братами, сєстрами, тєтами і навет дідами, і

Під час телємосту Львів-Вінніпєг

Керівник самодіяльного ансамблю «Усмішка» Юрій Фейда та соліст Михайло Сливоцький з співачками ансамблю «Карпати»

бабцями. Були зустрічі також з многима відомими вченими, письменниками і художниками лемківського походження.

Співачки «Карпат» одвідили Талергофський пам'ятник у Львові, де теплим словом і букетами квітів оддали чест невинним жертвам австро-венгерського терору 1914 р., відоме місто Канів, щоби вшанувати пам'ят великого сина українського народу — Тараса Шевченка.

«Приїзд «Карпат» на Україну, — повіла в Києві директор хору, Мистопредсидатель Лемко Союзу Джанет Фучыла, — давня наша мрія, значна част лемків тут жые. Мы видиме, што культура і мистецтво лемків набыли тут велького розквиту. Богатый фольклор наших предків гідно поповнив скарбницю української культури. Лемківскы народны пісні виконуют ансамблі, хоры, відомы співачкы, звучат они по радіо і ТВ. Разом з нами в концертах выступали совітскы колективы, якы стали нашыма щырыма друзями».

Два разы выступав хор Карпаты по радіо і ТВ на Україні. Найгаршы традиції нашої культурної праці в Америці ся не остали замкнуты в околиці Нью Йорка. Они стали відомими в краю наших предків і сприяют поглибленю дружбы медже народами Америки і Совітського Союзу.

«Таки зустрічі, культурный обмін, — одзначыла в Києві Джанет Фучыла, — то една з тых доріг, по якій мы можеме принести на нашу Землю мир і братство. Мы нигда не забудеме гостинных зустрічей на вітцівській землі, де мы почували себе як дома. Сподіваємся, што то не остатній наш приїзд. Мы і надале будеме робити вшытко можливе, щоби зміцнювати добросусідскы односины медже народами наших країн. А пісня стане нам в том добром помічницьом».

Своїм репертуаром хор «Карпаты» роздавав своїй публіці на Україні незабутні вражыня. Американскы лемкыні напевно переконали многых глядачів, што лемківска народна творчість продовжат збогачувати культурне жытя американскых лемків взагалі. За тото вельке досягнення нашим дорогим дівчатам належыт ся щыра подяка.

ХОР «КАРПАТЫ» ГО ЛЬВОВІ

Плеканя і популярызація народного мелосу лемків, як складової часты загальноукраїнської пісенної культури в Соединенных Штатах Америки, — основна ціль жіночого вокального ан-

На площі Ринок у Львові

самблю Лемко Союзу «Карпати» з околиць Нью-Йорка і Нью-Джерзі. Під керуванням диригента Джанет Фучили (перший заступник голови Лемко Союзу) ансамбль «Карпати» здобув почесне місце і широку популярність серед лемківської громади в Гамеґеріці.

Головне ядро репертуару того ансамблю — лемківські і американські народні пісні, твори провідних українських, російських, а так само авторів і композиторів з східноєвропейських країн.

Перед виступом ансамблю «Карпати» у Львівському палаці культури залізничників

Ансамбль «Карпати» в липні того року на запрошення товариства «Україна» вперше був на Україні. Своє турне він зачав в історичній міській Львові (Західна Україна), в котрій жме немало лемків.

По півночі численна громада активістів Львівського обласного одділення товариства «Україна», народної самодіяльної хорової капелі «Лемковина» хлібом-сольом на вишитім ручнику і букетами живих квітів стрічали дорогих гостей. Щирі звучали слова вітання. Надзвичайно теплою була стріча з близьком серцю землею.

Перший концерт гості на Україні відбувся в палаці культури львівських потягових робітників. Просторий зал ледво поміщав вишуканих бажаючих послухати гості. Богато люди стояло.

Одкриват ся завеса, і на сцені перед присутніма постає ансамбль «Карпати» — десять різних за віком і фахом жен, котрі позберані в лемківські вишиванки. Обеднала їх докупы велика любов до пісні з-під Низких Бескыдів. Гордо дзвенит една з

них — «Горы наши Карпаты». Она несе любов і шану до рідного краю, а скінчат ся словами заповіту предків:

*«Не даме вас, горы наши, Бескиды,
Бо вас дати не казали наши
діди-продіди».*

Зворушливо прозвучали їх пісні.

Учасниці хору «Карпати» в Музеї народної архітектури та побуту України

У Львівській картинній галереї

Ансамбль «Карпати» виступав в супроводі самодіяльного колективу з Івано-Франківська «Усьмішка» (художній керівник Юрій Фейда). Заслужений працівник культури України соліст Михайло Сливозкий виконав пісні — «Доброго ранку, Батьківщино», «Карпатська ніч», «Пісня про матір», «Сім дощів», «Сьпівають горы», лемківську «Як я поорав» і російську «Коробейники».

Скінчив виступ ансамбль «Карпати» піснюм «Хай щастить вам, люди добрі». Бурхливи тривали оплески, безліч живих квітів засвідчили о великом інтересі до американських гости, їхньої виконавської майстерности.

Народна самодіяльна хорова капела «Лемковина» з селища Рудно тіж присвятила свій концерт ансамблю «Карпати». Обидва колективи спільно виконували віночок лемківських народних пісень.

За час перебування го Львові учасниці «Карпат» познайомили ся з містом, побывали в театрі оперы і балету, одвиділи музей народної архітектури і побуту, писателя Івана Франка, українського мистецтва, художниці Олени Кульчицкой. В палаці урочистых подій виділи обряды шлюбу і реєстрації діти. На відомом Личаківском цвинтарі нима было положено квіти до памятникы «Жертвам Талергофа», на могилу Івана Франка і Маркіяна Шашкевича.

Подальший шлях ансамблю проліг до Тернополя, до столиці

України — Києва, до Канева, де похований великий український поет Тарас Шевченко, а тіж на Чорне море, до Криму.

Перебывання жіночого вокального ансамблю «Карпати» в місті Львові, його успішний виступ перед громадськістю — вираз незгасимої любові до землі предків, дружби між народами Америки і Радянського Союзу.

ПЕТРО КОГУТОВ.

ХОР «КАРПАТЫ» НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

В Тернопільській області України жьє найвеце лемків. Од Придністровя до мальовничых Кременецких гір розкынулося немаво великих упорядкуваных сіл, котры часто называють лемківськыма. Нима оны стали в першы повоєнны роки, коли десятки тисяч лемків навсе переселилися з Польщы на родючу землю.

Ведля готелю «Москва» в місті Тернополі, кади прыбыв автобус з учасниками колектива «Карпати» зо США, гостей, котры уж з успіхом выступали з концертом го Львові, сердечно витали представники місцевых одділень «Інтуриста» і Товариства культурних звязків з українцями за границьом, рідны і близкы заграничных гостей. До обіймів потрапляють керівник ансамблю Джа-

Хлібом-сіллю зустрічали гостей в селі Озерне на Тернопільщині

нет Фучыла і ей мама — Марія Фучыла. Выявляеся, же тых милых жен ту шыткы добрі знають. На Тернопільщині, в селах Дараків і Остапе мешкат їхня родина. Тепло витають Анастасію Пораду і Єву Ван. Перша приїздыт до Тернополя втретє, а Єва — вперше. Більшість членів ансамблю прыбыли до стародавнього міста вперше. А прывела їх ту народна лемківська пісня.

Послухаты ей тернопільчане змогли наступного дня в великій залі культурно-спортивного комплексу сьвітлотехнічного обєднання «Ватра». Американы колеги вкупі з самодіяльним ансамблем «Усмішка» з міста Івано-Франківска выступили з концертом. І тут, як і го Львові, каждый номер люде щиро нагороджували оплесками, букетами квітів.

В свою чергу, місцевий вокально-інструментальний ансамбль «Ватрівчанка», котрый знають не лем на Україні, а і за єї границями, познайомив колектив «Карпати» з українськыма народнымы піснями.

Хвылююча подія одбылася в селі Озерна, котре поблизу міста Зборова. Ту, на стрічу з заокеанськыма госьтьями приїхали лемківскы аматорскы колективы Тернопільщины — самодіяльний народный хор села Жовтневе, фольклорно-етнографічний ансамбль села Підгайчыкы, озерянскы троїсты музыкы. До пізньої нocy в місцевом будинку культуры звучали пісні і музыка. Тернопільчане показали госьтьям з Нью Йорку і Нью Джерзі обряд лемківського весіля. І чого тілко на нім не было! І запашны короваї, і українскы вареникы, і солодкы тістечка. Господаре і госьті кружляли в хороводі, співали жартівлывы коломийкы, жычыли єден другом щесьтя і миру.

«На землы наших предків,— гварыт керівник ансамблю «Карпати» Джанет Фучыла,— мы нашли сой немало друзів. Особливо запамятаются стрічы з лемківськыма самодіяльнымы колективами. Таки контакты барз потрібны. Они збогачуют нас, зблизжуют, зріднюють.»

«Деківко років тому мі довелось побывати в США на фестивалі Лемко Союза,— оповідає соліст самодіяльного ансамбля «Усмішка», заслужений працівник культуры України Михайло Сливоцкий.— Там вперше познайомився з жіночим ансамблем «Карпати». Його учасниці добрі підготувалися до виступів на Україні. Бажаю тому колективу довголіття, штобы він і надале радував серця люды пісьньом.»

Пят дни на Тернопільщині прошло прудко. Членкыні хора «Карпати» познайомилися з архітектурнымы і історичнымы пам'ятками обласного центра, переглянули выставки «Марія Заньковецька» і «Ой, не ходи, Грицю» у виконанню гастролуючого ту Львівського державного академічного українського драматичного

театру імені Марії Заньковецької, здійснили екскурсії на Пагорб Слави, до гідропарку, лялькового театру, дооколя мійського озера.

«Дякуємо вам за те, що в здалека привезли до нас наше рідне слово і пісню,— повів до гості під час єдного з вечерів український поет, голова Тернопільського обласного відділення товариства «Україна» Володимир Вихрущ.— Душом ми близькі з вами. І того, має бути найбільше наше щєстья, што мы мамє можливїст, незважаючи на значну віддаль, відчувати себе рідними людьми. Єст таке бажання, жебы тоти теплы стрїчы повторювалися. І головне, жебы мы разом робили добре діло: боролися за правду, за добро, за мир на землі.»

ВОЛОДИМИР НОВАК.

ХОР «КАРПАТЫ» В КИЄВІ

Галя Республіканського будинку актора в Києві була переповнена бажаннями потрапити на сьпільний концерт вокального ансамблю «Карпати» і самодїяльного ансамблю «Усьмішка». Перший прибув до Києва з Америки, другий — з українського міста Івано-Франківська. Ту, на столичній сцені, тоти чудовы колективы, котры підтримуют междєсобом дружны звязки, надали слухачом прекрасну можливїст познайомитися з самобытним мистецтвом лемківської пісні, а тьж послухати гнєсїні українскы, американыскы мелодїї і ритмы.

По кождім номері кияны вручали букеты квітів, нагороджували сьпїваків за їх майстерне виконання горячыма оплесками. Особливо взрушуючо прозвучала пісня на слово і музику канадця родом з Лемковини Івана Гоча «У горах Карпатах там, де я родився» з ностальгічними рядками про дорогий серцю край:

*«У горах Карпатах там, де я родився,
Шум лісу там чути вдень і вночы,
А я на чужині.
Тяжєнько на серцю — плачу вночы.»*

Любов до карпатського краю, традиції пісенної творчості лемків оживали з кождим новим виходом на сцену виконавців. Задушевни, емоційны, на високом професійном рівні прозучали «Наша Анничка», «Ой, Яничку, оженся», «Як я ишов з Дебрецина».

Богатобарвністю, творчом фантазією захопило присутніх в залі виконання американыських жартівливых пісень «Індик на соломі», «Шукун» і особливы — попуры антивоєнных пісень.

Ансамбль «Карпати» поразперший выступав в Києві.

«То для нас радісна і хвилююча подія,— повіла його художній керівний Жанет Фучыла.— Нам барз дороге і того высоке визнання, котре отримала лемківська пісня в столиці України, і тота прихильність, доброжычливїст, теплота, з якьма нас ту стрїчались.»

Наступного дня госьті поїхали до міста Канева Черкаської області. Ту в 1861 році было поховано великого українського поета, всєсвітньо знаного Тараса Шевченка. Його могила знаходиться на Тарасовій (Чернечій) горі. З того місця одкрыватся величний краєвид на могутній Дніпро.

Учасники ансамблю «Карпати» поклали квіти до могили Кобзаря і виконали «Думи мої, думи мої...»

В музеї екскурсовод повіла о нелегком, подвижническом жытї і творчості поета, о том, как гнєскы щануют його генїальну спадщину.

Зашла бесїда і про любов і шану до слова Тараса Шевченка на Лемковині. За його песами ту ставилися выставки, лемківскы русины устроювали вечери; на котрых обовязково звучали пісні на слова поета. До творчості генїального сьпївця долі народной звертався талановитый поет, лемко за походжыньом Богдан-Ігор Антонич (1909—1937).

Скоро перешов час. Перед відїздом до Криму госьті одвіділи в

На святї «Спївають Карпати» в музеї просто неба у Києві

Києві Володимирський собор, в якому ішла служба. Одвідали Київсько-Печерський історико-культурний заповідник, який розкинувся на мальовничих пагорбах правого берега Дніпра. Його заснували монахи в 1051 році.

Цікавою була подорож на околиці Києва до одного з найбільших європейських скансенів — Музею народної архітектури і побуту України. На площі понад 150 гектарів відтворено особливості розмаїтих етнографічних регіонів республіки. В американських лемків найбільший інтерес викликала експозиція музею «Карпати», в якій представлені будівлі з Гуцульщини, Бойківщини, Лемківщини, Закарпаття і інших місцевостей Українських Карпат.

Того самого дня на території скансена проходив мистецький святковий «Сьпівають Карпати». Гуцульські фольклорно-етнографічні колективи з Путильського району Чернівецької області (Буковина) демонстрували чудові зразки народної хореографії. Сподобалися глядачам інсценізації гуцульського весілля і святкового виходу чабанів на полонину. Бажаючи могли покоштувати карпатських страв — гуслинка і кулешу. Їх приготувало подружжя Валерія і Євдокії Линників. Валерій працює майстром зв'язку на лісокомбінаті в районному центрі Путилі.

З Києва ансамбль «Карпати» одбив на короткочасний відпочинок до Ялти (Чорноморське узбережжя Криму), а одтаміль — до Москви, далі — до США.

...Зоставо в пам'яті дуже гарних спогадів про гвидження, поїздки на вітчизні предків. Такі подорожі на Україну, обмін культурними програмами сприяють не тільки духовному взаємопізнанню і розумінню рідної історії і культури, але і відкривають нові можливості в сфері взаєморозуміння між американським і українськими народами, в благородній боротьбі за мир на планеті.

В. БЕНЧ

ЖИЕ НАРІД НАШ, ЖИЕ...

Неповторним був виступ на Русалю-86 дорогого нам всім гостя з Лемковини Федора Гоча, який як раз в той літній місяць перебував в Канаді і США. Позбраний в лемківську стародавню ношу, Федор Гоч забідував до нас вишукано, як бідували давно наші отці і діди. Оповідав нам історії про край, в котрому народився, де живе, працює і бажає гмерти. Розповів нам і про те, як живуть наші кровні брати в Польщі, за що вони борються, чого бажають.

В русальському виступі Федора Гоча відчулася краса рідного краю. Перед нами стояв лемко, якого оздобляли сердаки, холошні, чуганя, гуля, кепці і гарди капелюшок, кусьчок зсунутий на праве ухо...

Смотрячи на веселу твар Федора Гоча, часами здавалося, що ми не тільки на сьпівака, а й на декламатора, а на народного учителя. Говорив він не тільки про старий край. Поділив своїми думками історію етнічного існування лемків в Америці. Барз мудро пояснив значення організації Лемко Союз, газети «Карпатська Русь» і затримання Лемко парку для грядущих поколінь. Слухаючи його мудрі слова, здавалося, що не тільки в Лемко парку святкуємо тогорочні Русалю, а й в Лемковині. Може там на полі, недалеко Ганчови, де відбулася слава Ватра, де природа пахне живим ароматом, де, як і в давні часи, можна почути веселу і дзвонку кукаря карпатської зозулі.

Своїм присутністю і цікавим виступом Федор Гоч не тільки оздобив наше святкування Русалю 86, а й збагатив його.

СВЯТО НАРОДНЕ РУСАЛЯ

Минуло пару тижнів як нам ся довело зустрітися з братами і сестрами американськими лемками з штатів Нью Йорк, Нью Джерзі, Коннектикут, Пенсильванія, навіть Вірджинія. Кожний з нас не глянувши як старший, так і молодший віком людина бідувала по-нашому. Відчував ся потяг до вишуканого, що рідне.

Ці люди хранять американські лемки старі карпатські традиції, ту народну атмосферу, що віками розвивалася в старому краю і яку передові сини і дочки нашого народу перевезли з рідних гір, до Америки. Можна безсумнівно відповісти, що так. 28 років назад, коли Лемко парк був придбаний Лемко Союзом, лемківське Русалю було перенесено з окремих місцевостей в Ансонія, Коннектикут, Клівленд, Огайо, Пассайк, Нью Джерзі, Юнкерс, Нью Йорк до центральної місцевості.

Перше Русалю, як можна з судити з сторінок «Карпатської Русі», було дійсно святковим днем. До Лемко парку, як би до страченого куточка самої Лемковини на американському континенті, ся зібрали тисячі лемків з США і Канади. Цілий день ішло справжнє народне святкування. Вранці віруючі православні християни молили Бога і слухали проповіді священника, який не дозволив би собі забути підкреслити важність народних зборів під час Русалю. Крім музики і танців люди обходили столи, де

THE CONVENTION OF THE
LEMKO ASSOCIATION OF U.S. & CANADA
MAY 30-31-1941. YONKERS, N.Y.

Добродійний пикник в Юнкерсі, 30-ті роки

ся продавали цінні книжки, журнали і газети, різби і всякі річі, доходи з яких ішли на оплачєня пожычок, без яких Лемко парк не міг бы быти придбаным.

Не было таких Русаль, як о том часто гварят старшы люде, жебы народ з охотом і патріотичным піднесеньом не выслухав выступів передовых представників Лемко Союза. Были то люде мудры і передовсім одданы народній справі.

Лемківскы «Русаль» стали традиціом. Американскы лемкы зо вшыткых куточків країны приїжджают до невеличкого містечка Монро, де в гірском районі пышаеся наш Лемко парк, штобы побесідовати, обсудити важны пытаня, посьпівати рідны і близкы серцю сьпіванкы, повеселитися і доставити приємніст братам і сестрам, яких wypadат гвидіти лем раз на рік і лем гев в Лемко парку. Про дітей своїх тіж не забывають: там добры люде символічно даруют таляра маленькым дітям, купуют крайовы книжки, бесідуют з нима по-нашому, творят можливіст для них почути рідны сьпіванкы.

Посылі отвертой і щирої промови Головного председателя Лемко Союза Івана Адамяка конференсьє Джанет Фучыла заповідат выступы колективів. На сцені то хор «Карпаты», то бала-лаечный оркестр Штефана Воловника, то зас «Карпаты». Пора-дуют любителів народной культуры лемківскы кабаты, горсеты і хусткы, українскы вышиваны блюзкы і сорочки. Молоды амери-канскы лемкы — нашы діти, внуки і навет правнуки — сьпіван-ком з далекого краю захоплюют нас. Неможливо спокійно всіди-ти. Яскрава мелодійніст музыкы, поетичніст і жива бесіда сьпі-ванок змушат нас подумати о величезном значынню культурной праці многих людей, што стоят тепер на сцені, чаруют і веселят нас.

В коротком часі свого існуваня «Карпаты» дали найменше 50 концертів, на яких побывали сотні або і тисячы глядачів Монро, Юнкерса, Ансонії, Нью Йорк, Джерзі Сіті, Елізабета і Линдена. Хоц выдаткы на тоту благородну ціль сут велькы, хоц часу ся тра-тит дуже для репетицій, зараз видно, же ті молоды люде в купі ся тримають через любов до рідного слова і сьпіванкы, через любов глибоку і правдиву, яка, будучы защеplenом в їхні серця ішчы в ма-ленкости, стала в них жытьом.

Тамара Восток, Таня Восток і Наталка Богославець сьпівают пісню за мир
«Єст то преці ж малый сьвіт»

Серце ся зас трепоче, бо сцена задзвеніла ритматічныма, про-тяжныма мелодіями.

Перед нами выступають два молоды хлопці і єдно дівчатко. Американскым лемкам даруют віночок хыбаль найгарщых на ці-лом сьвіті пісень — українскых, медже якими переплітаються барз всім нам дороги лемківскы сьпіваночки.

Зас оплескы. Зас радіст. Як хмара птахів, взлітат вгору гук велесотніх аплодисментів. Як то бы добрі было, если нашы при-знательніст, вдячніст і сердечна братска подяка долетіли бы до тых, хто виховав і дав осьвітү тым гардым молодым людем з Кие-ва, чьї серця гнескы нерозрывно і на все ся поєднали з нашыма.

«Як ся мате? Як жыете? Цы сте здравы?» — зьвідуєса із сце-ны Александер Борисьонек. Аж тепер, думам, почнеся правдива бесіда артистів з публиком. То од люды похылого віку, то од моло-дежы сыплотся гарды, дружны одповіді: «Добрі, барз добрі. А як вы ся мате?» Виджу кыянина перед собом, а чую лемківского па-рібка. Може напавду там, в далекім краю, одкаль они гу нам при-летіли, сут такы люде, што барз гарді бесідуют по-лемківскы. Вид-но зараз, што своїх рідных гірскых братів поважают і шануют.

Наш кыївскый госьть, высловлює почутя щесьця і радости, што має можливіст прийняти участ в 18 Карпаторуском фести-валі. Слухам го уважно і чую, же переходит з діалекта на мову літе-ратурну. І ту мі стало кусьцьок прикро, бо наша бесіда для нас найблизша і найеце зрозуміла. Уха ем најжыв, не желаючы про-пустити ани єдного слова, бо сут то поздравліня, не лем особисты, но і од цілого народа, з краю.

Посмотрівшы на наших щасливых сьпіваків з України, почув-шы їх мудры слова, человек перекоуєса в том, што мир на світі для нас вшыткых єст необхідным.

І тут же одчувам уста свої, тихо вымовляючи сьлідуючы сло-ва: «Добрі, барз, добрі, же сте загостили до нас». Саша задоволят мою любопитну натуру, коли пояснят, як ім выпало прибыти на наш фестиваль: тепер перебувають в госьтях у родаків, з якими ра-зом приїхали до Лемко парку.

«З того поводу, што мы з України — гварит Саша, — шлеме вам великий привіт од лемків і од всего украинского народу». Ті слова нагадуют мі студентскый час в Києві, где пощастило мі зустріати барз добрых люди, таких, про яких слухав ем безконеч-ны оповіданя ішчы в маленкости, сідячы на колінах дідуса свого при комині розгрітого пеца.

Саша Борисенек чотко і яскраво выражат потіху в том, што лемкы в Америці плекают рідну культуру, што впертіст їх харак-теру не допустила до гыбелі рідной бесіди і пісні. «Нам приємно бачыти, — каже він, — што в многонаціональній Америці вы все

іщы старается зберетти лемківскы традиції, рідну бесіду і культуру, што щыра любов до рідной землі жые в ваших серцях і, хочеме вірити, што она буде жыти і в серцях ваших нащадків».

Серце радіє. Выступы дорогых наших гостей з далекого краю і містных артистів глядаче спринимает бівше як прихильно. Гучный шум сотень клепаючых ладоней чомси наводит на мысль, порівняня, здійснене декотрыма писателямы штодо вірности лемків до своей культуры як і їхньої тугы за рідныма Карпатами.

Одчувам, што серце прагне, штобы той фестивальний дух володів безперерывно і через ціле жытя. Але незаметно надходит конец съвяточній програмі, тій надзвичайно дивній веселости. І хоц іщы, як карпатскы ластівки, взлітают тихы, ніжны звуки ласкавого баяна, на тварях конференсьє легко прочытати, што они поведут нас в свѣт послѣдних моментів нашого съвята. І гев, проты жычень велесотных оглядачів, пращатися з учасниками фестивалю мушено, бо сцена поступово заповнюєся десятками сьпіваків і других учасників програмы. Маленькы дівчатка і хлопці виходят на сцену, несучы в своїх біленьких рученятах різнокольорове квітя найперше для дорогых гостей з Києва, а потім для організаторів фестивалю.

Предсідатель Лемко Союза Иван Адамяк чытат слова подякы од нас вшиткых для организаторів фестивалю за їх внесок зроби-ти нашы фестивалі усьпішныма. Памяткову плиту подякы Джанет Фучыла і Джордж Вислоцкий принимают гречно і смиренно.

Не трудно зауважыти, што процес розходу публікы є динамічним. Потоки людей формуют группы, зароджуєся жвава бесіда. Еднак тото саме не мож повісти про нашу бригаду працівників. Они прутко зачочуют рукавы фланельовых кошель, берутся за збераня кресел розсіяных по лучці наоколо естрады, зниманя зо сцены всяких технічных пристроїв, укладеня столів, упакуваня чысленных книжок, журналів, газет...

Тоти робітники, што обовязалися працювати в кухні і в рестеврані, тіж юж зникли з виду публікы і очекуют на відповідных місцях нелегкой праці проголодавших людей.

Американскы лемкы давно звыкли до Лемко парка і як птахи все повертаются до нього. Гев они приобіцуют еден другому свою одданість етничности, закладати лемківскы родини, виховувати дітей в тім дусі, што панує гев гнескы. А рідну культуру — бесіду, сьпіванку, мелодію і танец, якы были переданы ім споконвіків прадідами з Карпат іщы не готовы споневерати.

В залюдненом поміщынню головного будинку люде не зарас надают можливист мі сісти за стів, приємно витают. Найперше сыплютєся слова: «Як ся мате?», а потім «Цы сте чули...» Отверты розмовы ся почынают, зас обміны враженнями і думками.

В галі Др. Симеона Пижа роздаєся веселый сьпів. «Але файні сьпівають», — гварит молодой юнкерщан, показуючы на коло гостей громадно засівшых за столы в класично оздобленій галі.

Красивый образ могутной лемківской родини із Юнкерс, їх бесіда, веселіст і туга до жытя переконуют мя в том, што пред нами іщы стоїт сьвітла будучніст. Серце переполнюєся охотом до жытя, до праці, до народной діяльности.

БЕЗ СУМНІВУ — УСПІХ

II

Юж минуло два рокы часу од того дня, коли сотні людей зіхалися до Лемко парку на зустрічу рідній сьпіванці і музиці, штобы іщы раз в родинном колі наслухатися, насмотрітиса і намиливатися красом і величыном духовного богатства своего народа. Чловеков, який побывав в Лемко парку на 18-ом Карпаторусском фестивалю, што ся одбыв 23 и 24-го августа 1986 р., хочєся до календаря написати.

По дорозі на фестиваль затримав ем ся в маленьком місточку Суфери, Нью Йорк. Зашов ем до кавярні, абы напиться кави. Знам, же крайовы лемкы бы ся чудували на таке поведіня, але мы — американскы лемкы — як бы не было, ріжнимєся од наших братів з краю хоц би лем тим, што «без кави не до працы». Замітив ем, што напротив мене за округлим столом сидит група молодых люди, твари яких зараз здраджували словянске походжыня.

«Вы до Лемко парку? Мы тіж, поїдеме разом», — повів мі еден з них.

Барз ем ся здивував, же молодой лемко якысым чудом пізнав своего брата в англломовном оточынню. Як він міг тото зроби-ти?

«Ничого ту дивного нема, — одповів новий знайомый. — З вашой кешені «смотріт» на мене газета «Карпатска Русь».

Весело зме ся засьміяли і стисли еден другому руку. Одсунувшы гірку каву од себе, рушылизме в дорогу.

Мысли завели мене на Лемковину і зас до Лемко парку, потім зас тады, кады вірує Попрад медже горами поміж бывшы лемківскы села. Люде, лишывшы рідны Карпаты, до гнескы не зазнали правдивого щєсья, до гнескы жаден з них не зміг найти спокій для своей души: штосы окропні гнобит серце і по ночам спати не дає. Як стары покутники, товчєме ся вшиткы — по шыроком сьвіті лем для того, штобы ся вернути до того куточка, який

принято називати Американском Русью. Бо лем в Лемко парку іщы можна встрітити брата, wypowiedи-му, што мучыт душу, оперти ся на його плечо і заридати гіркым плачом так, абы стало легче на серцю і мож было прожыти іщы еден рік. Бо лем гев іщы можна ся напیتی жывичной водиці пісенной творчости нашого народа, згадати мильй голос мамці або бабусі.

Приїхавши до Лемко парку, поставив ем свій «возик» на сто-янку, яку звык ем признавати свойом під велькым дубом в тіни.

Посьлі богослужыня фестивальна площа помали заповнялася глядачами. Помічаю гарды знайомы для мене твари. Там сидит Йосиф Мурянка с женом, а на боці од нього — Петро Гыра з вельком родином.

Тіж сут линденскы лемкы: Марія Скірка, Александра Шып-лей і Йосиф Ядловскый — люде добры і роботящы, які барз дуже свого часу оддали народній справі. Поважам їх, шаную... Велька потіха і радіст посмотріти на люди наших, коли ся зыйдут гро-мадно, до того іщы в свойй здравниці — Лемко парку.

Чую знайомый голос. То мій друг — Николай Цисьяк, дол-голітній редактор «Карпатской Руси».

Ольга Єдинак і Єва Стефура

Раптом шум голосів, витань втих. Понад величавы смерекры Лемко парка полинули першы звуки рідной сьпіванкы, каждому з нас дорогою і милой:

*«У горах Карпатах,
Там де я родился,
Шум лісу там чути
Вдень і вночы...»*

Нашы Карпаты, вы перешли через бурі запеклых воен, без-жалосну біду, історія вас не зберегла од тяжкых випробувань. Діти вашы гнескы вандруют по не все жычливом сьвіті. Ім, потра-ченим овечкам, хоче ся подыхати вашим чыстым сьвіжым повітр-йом, погрітися вашим сонечком і задоволити хоц раз перед смер-

тьом тугу за водичком гірських рік. Діти ваші не забули про вас: на гнесньом сьвяті отцове передають на наші руки спадщину народу і кажуть нам продовжати ту велику роботу в Америці в збереженню і дальшому розвитку рідної культури. Чуєте, дороги Карпати? Про вас сьпівають. Витають ваші зелені полонины, смєреки, річки і небо, народ і вшитко, што в него прекрасне.

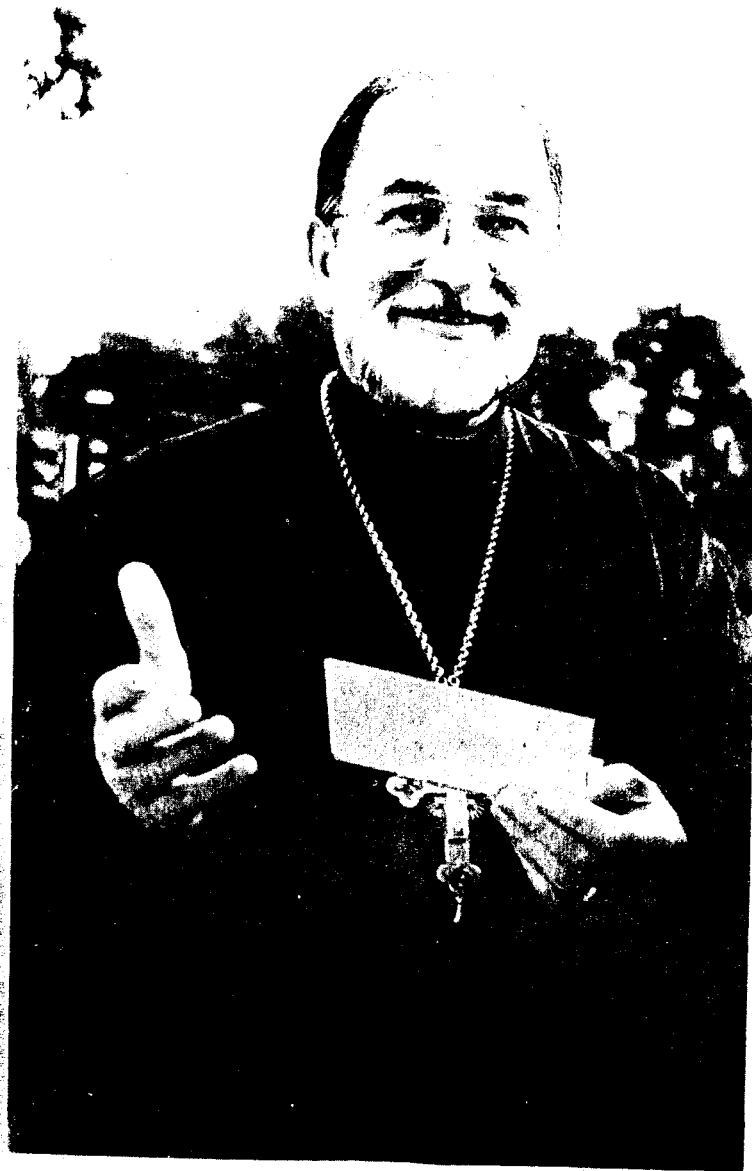
Выкликавши в наших серцях тугу за рідними горами, перша пісня фестивалю затихат, а обік мене една старенька бабця ганьбливо втерат зморщену твар, залиту слезами.

З сцени проникає через мое серце чесніст і отвертіст промовы предсідателя Лемко Союза Івана Адамяка. «Без нашої організації,— гварит він,— не было бы лемківських фестивалів, творча активніст американських і канадських лемків не нашла бы виходу із холодної тьмы, яка нависла над першими переселенцями в Гамерику з Карпат юж вєце як 100 років тому». Всім нам відомо яку богату і всебічну культурно-просьвітительну діяльність провадив і до гнеска провадит Лемко Союз в містах штатів Нью Йорк, Нью Джерзі, Коннектикут, Пенсильванія і навет Огайо, продовжав він. Цілий ряд добровільних народних трударів присьвячали свій вільний час як хорову сьпіву і танцювальному мистецтву, так і утриманню Лемко парка, Карпаторуского центра в Юнкерсі, лемківських домів в Ансонії і в Клівленді і видаванню нашої улюбленої газети...

Если хочете дознатися, што таке самопожертвенніст, а не професіональна ексекутивніст, то не идте до школеного спостерігача, бо, хоч він може красномовно дисертації чытати, правды од нього не почувєте і не довідатєся. Треба приєднатися до чесных трударів, разом ся выпотити, а потім, як юж вшиткы госьті розыйдуться по домам, сісти з нима на лавочку, хоч бы там коло головного дому нашої здравниці, і побєсідувати отверто і чесно, як тото роблять вшиткы робітнїкы на світі. Почувши їх пару слів, вам очы ся отворят, што будете дивуватися, же так дуже часу вашого короткого жытя даремно пропало, бо яке то щєсьтя потрудитися для свого народа. Вы довідатєся, што народна пожертвенніст єст добровільна, яка виходит з народных джерел, лем жебы ся повертати назад до улюбленого народа.

На мое пытаня што з того, же человек жертвує своїм часом і силами, получыв єм таку одповід од одного лемка: «Што з того? А цы може быти інакше? Коли свое, рідне любиш, то жертвувати не тяжко...»

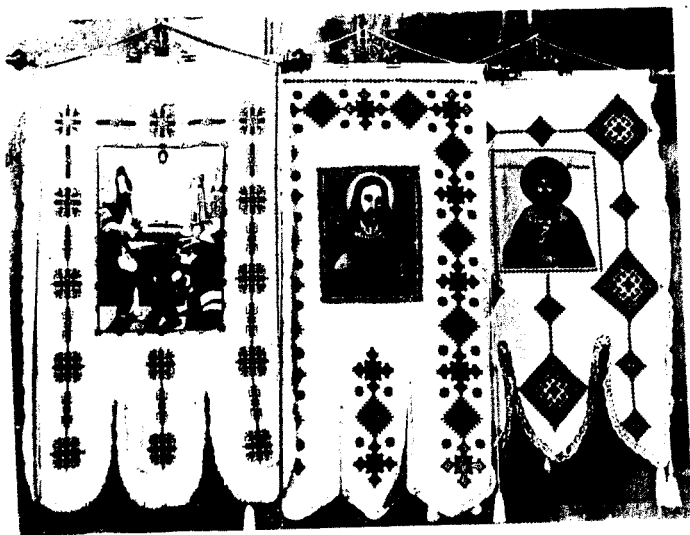
—◀▶▶▶▶▶—

Протоіерей Іоанн Нєгребєцький у Києві

Голова Лемко Союзу Іван Адам'як у Києві

Хоругви церкви св. апостолів Петра і Павла у Львові, настоятелем якої є митрофорний протоієрей родом з Лемківщини Володимир Ярема

КУЛЬТУРНЫ КОНТАКТЫ МЕДЖЕ НАРОДНОМ ПОЛЬЩОМ І СОВІТСКОМ УКРАЇНОМ СЯ РОЗВИВАЮТ

В останні часи установлено безпосередні культурні контакти медже ПНР і УССР. Тоти контакти повинні стати стимулом до частых зустрічей з Українськыма ансамблями на польській сцені, а з польськыма на українській. Надіємся, што тото позволит «Лемковині» подорожувати до Світського Союзу, а українськым ансамблям до Польщы. Надіємся, што український хорový колектив возме участ г «Ватрі» — лемківском фестивалі в Карпатах.

ПРОТІГАЮТ РУКУ ДРУЖБЫ ЛЕМКАМ В ПОЛЬЩЫ

На запрошіня товариства «Україна» в Києві і Львові перебувала делегація головного правління Українського суспільно-культурного товариства (УСКТ) з Польської Народной Республіки.

Одбылися переговори з керівництвом товариства «Україна», в результаті котрых підписани Угода о співпраці медже УСКТ і товариством «Україна» (Товариство культурних зв'язків з україн-

Володимир Бровченко (справа) і Євген Кохан підписують угоду

цями за граньцём), а тыж план співпрацы медже УСКТ і товариством «Укаіна» на 1989 рік. Документи підписали голова правління товариства «Україна» Володимир Бровченко і голова президії головного правління УСКТ Євген Кохан.

Тоты документи передбачають широку співпрацу УСКТ з товариством «Україна» і громадско-культурними організаціями Української РСР. Буде одбыватися регулярний обмін делегаціями. Хореографи, музиканти і диригенти з України будут давати практичну поміч самодіяльным колективам УСКТ. З допомогою товариства «Україна» на научаня до вищих і спеціальних середніх наuczальних закладів республіки будут приїжджати українці з Польщы. Має одбыватися обмін межде творчими самодіяльними і мистецкими колективами, журналістами тижневиків «Вісті з України» і «Наше слово», учнями українських шкіл. Товариство «Україна» буде забезпечувати заклдады УСКТ методичними матеріалами з питань художньої самодіяльности, книгами і періодичними виданнями, кінофільмами і грампытами, новими виданнями української літератури.

Угода передбачат регулярне складаня річних планів співпрацы товариства «Україна» і УСКТ.

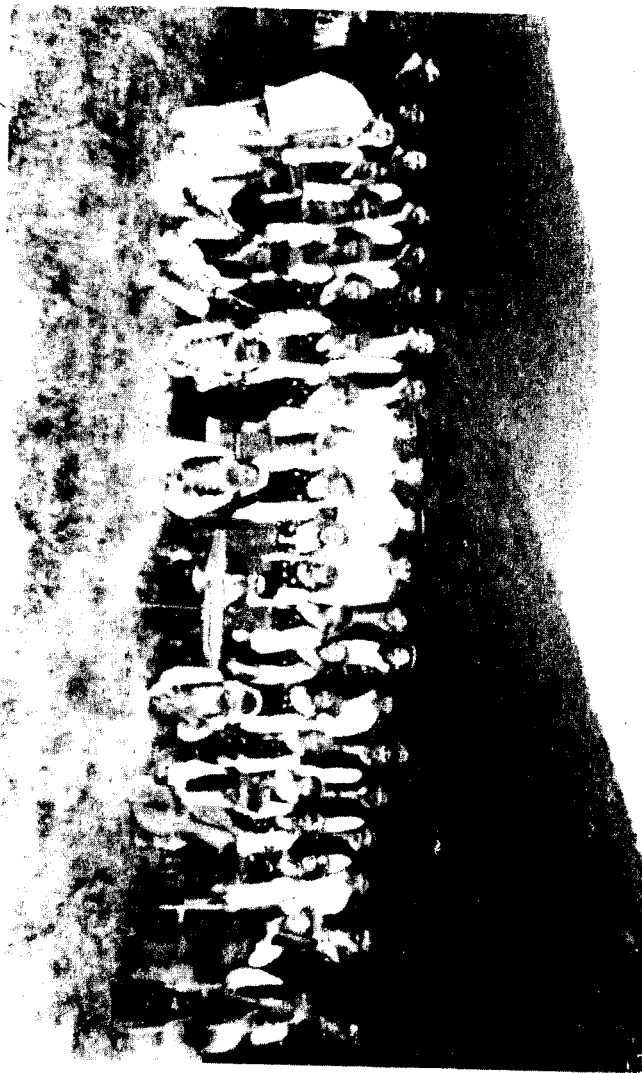

ЛЕМКІВСКА ВАТРА — 87

Впродовж деківкох років стало традиційным проводити в Низких Бескидах, де прожывають лемкы, сьвято, што доставо назву «Ватра». Слово ватра значыт оген, который в давных словян символізував жытя. Іщы донедавна, в ніч на Івана Купала (з 6 на 7 липня) руснакы-лемкы розпалювали так званы «собіткы» на чест давньословянского бога Перуна.

Сьвято «Ватра» поклыкане пошырювати в серцях лемків любов до рідной історії і культуры, взаємну згоду і повагу, шану до духовных надбань іньчых народів. «Лемківська ватра-87» одбылася 17—19 лыпця в гірском селі Бортне на Лемковині. Село відоме тым, же з нього походыт дід і отец відомого українского і росыйского композитора Дмитра Бортнянского (1751—1825). З Бортного вышли тіж церковны і осьвітны діяче: єпископ Фома Полянський (1796—1869), єпископ і професор богословя Юліан Пелеш (1843—1896), поетеса Меланія Собин (1920—1979). Ту гродыся культурный діяч Федір Кузяк, котрый активно співпрацує з тижневиком Українського суспільно-культурного товариства «Наше слово» г Варшаві.

Хорова капела «Лемковина» (ПНР)

17 липня на громадській площі оково церкви зышлося ківка тисяч гостей, серед них — немаво і з Надсяня, Холмищыны, польских туристів. Ведля підніжя горы зроблено сцену, над котром здалека можна было прочитати «Лемківска ватра-87». Настав момент урочыстого ей отвертя. Зо вступным словом выступы староста «Ватры-87» диригент і художній керовник ансамблю «Лемковина» Ярослав Трохановський. В выконаню хору плавно зазвучала пісьня-гімн «Гори нашы Карпаты»:

*«Не даме вас, не даме вас,
Горы вы наши Бескиды.
Бо вас дати не казали,
Гей, наши діды прадіды...»*

Од схвилюваных выгуків, оплесків, здавалося, здригнулися наоколишні гори.

По короткім концерті «Лемковины» на сцену были запрошенны почесни госьті, в тім і з Радяньского Союзу, Чехословачыны, США, представники місцевої влады. Они одповіли на вельо запытань глядачів з ділянкы історії, культуры лемківских русынів, осьвітніх справ на Лемковині, о організації сьвята. Ставило ся, наприклад, запитаня: «Пошло лемкы не еднако называють свою народніст: лемко, руснак (русин), українець? Чом так історичні ставося і цы є якасы медже нима ріжниця?» Вшыткы одповіді выслушувалися з великом увагом.

Ярослав Трохановський

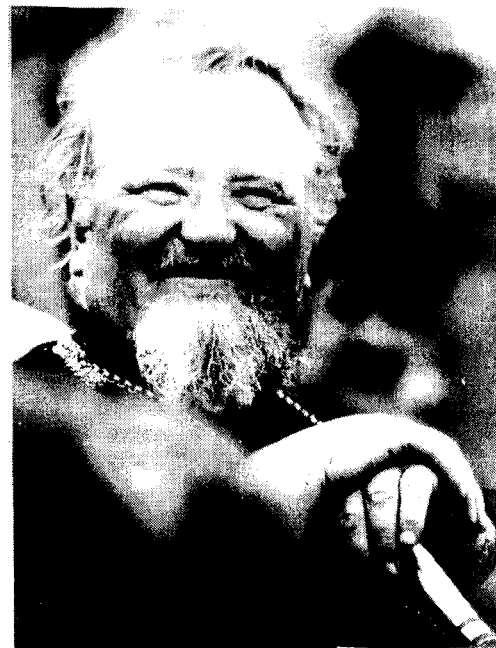
Другый ден «Ватры» присьвячено спортивным іграм, дітячому змаганю зо сьпіву, деклямації, конкурсу по выборах «Міс Лемковины» і «Лемка року», выступам естрадных колективів, індивідуальным солістам.

Останнього дня на «Ватрі-87» успішно выступав ансамбль танцю «Команча» під керівництвом етнографа Павла Стефановского. Великий успіх мала серед слухачів капела «Лемковина» з Білянки. Опруч лемківских мелодій, хористы выконали ківка загальноукраїнских і польских пісень. Медже окремима нумерами ведучый концерту оповідав цікавы сатирични мініатюры, сьміховинкы.

З веденьом тяжкой, богатосторонньої програмы сьвята добрі впорався Петро Трохановський. Постійныма його помічниками были брат Ярослав Трохановський, Павло Стефановський, Федір Гоч і Федір Кузяк.

В часі «Ватры-87» продавався сьвіжий выпуск спеціальной газети «Голос ватры», збірка статей польских авторів «Лемкове», płyty з записами лемківских і бойківских пісень, сувенирны значкы. Шкода лем, же організаторе не подбали о можности купити ту «Український календар» на 1987 рік, сьвіжы нумеры тижневіка «Наше слово».

Наш владика Адам, Лемківска Ватра.

Ефективним і потрібним доповненням до програми «Ватры» могли бы в пришлости стати выставки памяток матеріальной культуры лемків — výroбы народных майстрів, творы мистецтва.

Взагалі «Лемківска ватра-87» odbyлася успішно, засвідчивши престиж українского гірського люду — лемків в Польщі. Она зоставила в серцях єй учасників найліпшы вражэння.

ІВАН КРАСОВСКИЙ

Ансамбль «Лемковина» на Лемківській ватрі

Владика Адам на Лемківській ватрі

ЧОМ І ЧЫМ ГОРИТ ВАТРА

Рівно двадцет років тому Добрий Бог позволив мі першы раз видіти горы. Нашы Горы, єдины на світі, якы серце пише великом буквом. Добрий Бог — лем Він знав як єм іх кохав.

Во чреві матері вывезли мя з них. Не дали ся вродити серед черкоту потічка, немовлячыма очыма раз лем хоцбы пізріти на зелены верхы Лемковины. А запамятав бым іх. Не дали! І треба было, уж коли ся жыло, уж там ходити за няньом, потігати іх рукав і мамин кабат сіпати:

— Няню, нянюську, а нарысуйте мі Чершлю; мамусю, а Грибів більший од Лігніці?

І малювали няньо олувком і словами горы, мамина пісня шум ялиц родила, оживляла. Довгыма зимовыма вечерами дудніла Гершкова корчма, вагонами силы нечысты блукали. І росли в моім маленькым серци горы великы, штораз більшы, повны таємниц і болю. Росла любов, духова, безтілесна. Лем предмету той любови довго не суджено было обняти очами, дітхнути, притулити.

Але пришов такій час, такій ден, коли добры, літні уж родиче повіли:

— Іхайте, сыночкы, дозбераме сами сіно, іхайте!

О перший стрічы з горами писав єм давно, давно тому на «Лемківській Сторінці» (може то было навет іщы «Лемківське Слово»).

Петро Мұрынка (Трохановский) чытат свої вершы

Мам незмірну охоту і тепер, з перспектывы років поділити ся там-тыма пережыттями, але мам одночасно свідоміст, што не можу заняти дуже місця на сторінках «Голосу Ватры», голосу, якій зродив ся в тяжких болізнях і якій має можливіст зазвучати лем раз до рока. Слівце лем речу! Заворожили мя живы горы! І мусів ем одвіджувати їх кожного року.

Пришов і такій час, такій ден, коли вернули мы до гір на завсе. Не до рідного села, бо там не было для нас місця, але і ту, де місце ся нашло, яличкы рідным шумят.

Черкнув ем тых пару слів о собі, о своїх мріях, о надіях, які ся по части сповнили. А кілько было подібных мі, кілько было таких, котрым не меньше, а може барже не давала жыти безмежна тута? Было і є їх соткы, тысячы. Як писав Семан Мадзелян — в погідний ден позерают на Снежку в Карконошах і біль ім гыртан давит.

Чом не зобрати ся разом? Чом не поділити ся пережытым, не зрадити надій? Втовды, як по сповіди — легшым стає ся ден. Ходили, блудили головом такы думкы, але треба было іскор-

Книжка-гвір Петра Трохановского

кы, жебы рознітила оген, жебы запалила любов тых соток, тысячы сердец. Жебы розгоріла великом, стихійном ватром, великой, спільной любви.

І пришов час і вродив ся такій ден. В єдній з соток перебесідуваних годин рюк до мя Владко Грабан:

— Петре, zorganizуйме злет лемківской молодежи!
— Зорганизујме!

Од думкы до діла дорога далека. З двох кырмаків не накладе огня. Та нашла ся жменька щырых душ, які в міру своїх можливости помогли. Розгоріла іскра. Імено тому поломеню, тій стихії — «Лемківска Ватра»!

Сповнила надії, принесла овоч. Того року молоды лемкы уж сами приходили, просили: «Дайте нам даку роботу».

Є робота! Не бракне єй нікому! Роки зыйдут, нич забодачены лемківскы души зашумят дородным ланом.

Збере нас II Лемківска Ватра. Не знесе она одраз вшыткых високих преград, якіма нас доля поділила. Та може однайде того зеренце народной мудрости, яка хоронила нас тисяч літ і заховала до днес.

Прийд гу Ватрі! Горіт она щырым поломеньом безконечной
лемківской любви. Прийд гу Ватрі, гу святому огню, огрієш руки
і душу. Понесеш тепло до рідной хыжы і на чужыну!

П. МУРЯНКА,
«Голос ватры», 1984

ВЕРШЫ ЛЕМКІВ

МОЛИТВА НА НОВЫЙ РІК

Марта Канищак Бінарт

Народився Ісус Христос
Там во Вифлеємі,
Щоб запанували мир и любов,
Поміж народами.

За три роки вчыв свѣт цілый
Як му треба жыти,
Любов, згода поміж нами,
Бо зме Божы діти.

Просиме Тя, свѣтлый Боже,
Буд нам на помочы,
Учы разом сьлідом Твоім
Як гводне, так вночы.

Абы зме лем не пропади,
В ядерном выбусі,
Молиме Тя в серцях наших
В добром людском дусі.

Благослови весь свѣт, Боже,
Все ж, на кождім кроці.
Любов, згода поміж нами
В том же Новом Році.

ОЙ, ЧЕРЕМХО, ЧЕРЕМХО

Анна Кобан

Ой, Черемхо, Черемхо,
Черемшанскы стежки
Юж вы, не зыйдете
На минуту з мысли.

Ой, заросли стежки
Понад ті бережки,
Кады сой ходили
Мої білы ножкы.

Ой, заросли стежки
Зеленым барвінком,
Кады я ходила
Молоденьком дівком.

Ой, заросли стежки
Адже ядлівцями
Кады я ходила
Сама з коровцями.

ДОЩ В КАРПАТАХ

Александра Шыплеі

Іде Семан выгараний
Із поля до дому,
Несе косу, болят крижы
Не легко самому.

Працювати так з том косом
Од рана аж до си,
Але зато, слава богу,
Полягли покоси.

Слава богу, Семан шепче,
Домів посьпішає,
А ту річка, през ту кладку
Він перейти має.

А у річки велькы фалі
Жовту воду котят.
Горе в горах, дощы хпали
Людьом добрым шкодят.

Не встиг Семан през ту кладку
Перейти помали,
А там діти закрічали
Двое в воду хпали.

І не думав Семан довго
Што робити має,
Шмарив косу, скочыв г воду,
Дітяток глядає.

І хоч фаля жовтой воды
На нього валится,
Нашов він діточок в воді
На берег тягнєся.

Слава богу, Семан шепче,
Же діятка живы,
А чые то, аж закрічав,
Пізнав свого сына.

ОСІНЬ НЕ ЗИМА

Йосиф Фрицкый

Осінь, осінь, лист жовтіє,
Часом дрібный дощык сіє,
Вся природа в кождом кутку
Прутко мліє в тяжком смутку.

Вчера жыло, гнескы мліє,
Где посмотриш, всьо жовтіє,
І всьо буде замерати,
Бо природа така мати.

Жытя дає і смерт несе,
Сама нищит красу свою,

И милости жадной не знат
Лем припише долю твою.

Подумати тай згадати наше людске
жытя,

Цы не так, як тое квітя, жызн
наша кыпіла?

А сегодняя посивіли,
Спина заболіла.

И так минат жытя наше,
Мы про те всі знаме.
Весна — то молодіст красна,
Осінь спокій прагне.

Осінь, осінь, ты нам мила,
Ты природу нам змінила
Мертвы цвіты, древа гучат
Вітер лисьця рве, нич не
лишат.

Минем всі, як тото квітя.
Едни пройдут на край сьвіта,
Другы славы сой здобудут,
Бо создадут штоси добре.

Людске жытя не пропаде,
Тылько ты зазнаеш спокій.
Ныч не возмеш в вічніст свою
Лем оставиш сьлід по собі.

Осінь, осінь, ты любима,
Ты природі всьо змінила,
Всьо, што жыло, того мало,
Як ты пришла, задримало.

Задримала вся природа,
В глухых лісах деревина.
Ой, хытра еси дивиця,
Винувата зимы птиця.

ПРИВІТ ВЕСНІ

Иде весна, иде,
З дрібныма дарами
И гнет она буде
Виталася з нами.

І спішыт ся до нас
На нашу потіху,
Будит нашу річку
Спокійну і тиху.

Юж бы-с ты з-під леду
Чым скорше вставала
Ледову перину
Ой, зо себе зняла.

І мусит ся річка
Зо сну пробудити,
Бо мусит водичку
До моря носити.

Приде теплий дощык,
Земличку він змочыт
І за місяц травку
Заяц потолочыт.

Будут люде втіхом,
Молоды и стары,
Дякувати весні
За ей красны дары.

Марія Кінн-Дядюк

ВЕРШЫ ПЕТРА МУРЯНКЫ (ТРОХАНОВСКОГО)

ДВОЮРІДНЫ

По шыбі слеза тече
осени перша
зелений іщы світ
літо от-от
лем што
Капинка смутку
і перша осени
по шыбі тече
слеза.

По лиці капля воды тече
солена
затуманены очы
по шыбі
за тамтом
Бездоння смутку
і перша солена
по лиці тече
воды капля

МІЙ ВЕРШ

Гвойду до тебе мій вершу
І ворітця затрісну
і ніхто не буде видів
і ніхто не зрозуміє
що ся в тобі діє

Роздертой душі чуганю
на тебе зашмарю
Од назрячого ока скотины
і од щырого Людины

І будеш лем мій
і ничый інший
Од найбільшого болю
найбільший

БЛАЖЕННА ПОВИННІСТ

Бескиды тебе ховали
красу русалчыну дали
бесіды потік вчыв черкітливий
душу плекали ялиці тужливы
лен на головці чесав
серпен смеречыном
літо на сивых буках
азбуку тебе вчыло
весна заплела в кучеры
фіялки пянливы
сонце з-за Кычеры
молодіст твою гріло
грозы громовиты хрестили
росы свитанковы
ноження босы мыли
осінній вітер выкресав
блиск в твоїх очах
місяця срібне колесо
непокоєм отуляло дівочым

Предвечыдня злива
слезамы просила
долі щасливой

Кохати
Вірити
Памятати
тебе вчыла
чудова Лемковина.
Не забудеш
заплатиш
Лемкыне

С О Н

Снів ся мі дідю той нocy
ішов гу Убочы
ярувати

Быдлята
лінивы тугы быцы
постукуючы
тягли горі выгоном віз
а за ним
плуг завлаканий

Дідю очамы небо міряв
без гуньку обзыряв
яйце в кышени
на хліб свіжом впечений
позерав

Світ весном натхнений
розспівав ся
зазеленів
пригорщами гывтав
тепле проміня
жытя насіння

А смужка під Убічу
здавало ся
сама кличе
Подже-ле газдо гу мі
так ем тя давно не виділа
ждала ем
тужыла

Земле землице
зітхнув дідю
я знам што мя кличеш
рідна
найкрашша найдорожша
понад другы

Плуг до смугы запятий лишыв
взяв яйце до жмені
з іменом Господа
яв каркы чухати быдлятам
штоб ся не робили
болякы од ярма
штоб ся сейкы не душыли
дармо

Рушыв
яйце прикрыв скомом
а на ню
хлібусь аркісяний зложыв

Гей Стеів гей Ружыв
Гей
Росний мі хлібе
як ліс
як ліс мі пахний
хлібе

Не піду другіраз за море
тебе смужко моя буду орав
тебе полов сіяв
з тобом буду плакав
з тобом сміяв
Не піду за море
другіраз

Гей Стеів гей Ружыв
враз
складом
Гей

Пребач мі землице
штом-м як потурнак невірний
світами пішов
тебе лишыв
Рідна.

Я думав што-м бідний
і голий як Лазар
світ мя заманив
талярами

Коли мі вітер в очы загнав,
тугу
і слезу нагнав
солену гірку

як моря вода
я знав уж што-м тя продав
марно

Не найду другой
такой
де бы мі потік черкав
ліс шумів
камін чеберкав
рідном бесідом

Де очы не зверну
де не піду
там тін твоїх верхів
іде моїм слідом
небом захмареным тягне
спомини
докарат
проклинат

Гей сейкы
гей моі
кладом
гей

Не зато-м до тя вернув
земле
што-м з кырвю выплював
не зато
Лем зато што-м тя любив
до болю любив

Пребач мамичко
нерозумной дитины провини

Пребач

І натхнений моє покоління
штоб так кохало твої верхы
штоб так як я кохало
купу каміня

Гей Стеів гей Ружыв
Гей

.....

І погнав дідо сейкы складом
з душом на чепігах

Туман очы розмареных моїх
слід за дідом стелив
смужком лігав
аж вкрыв мороком
што го николи свитаня не двигат
Завмер в днешньости
замінив в купу каміня
дідове покоління

ЗА ДЕСЯТ ТАЛЯРІВ

Колиси сідали ту варягы
весляры конунга
выснажены спраглы
осмаганы вітрами Півночы
довг отдати спішыли
жаждущому тілу
вином солодили
вояцку долю
гірч моря

А я
Што мя смагало
якы мя вітры пригнали
яка гірч мя пекла
якы слезы текли
Може

А може так просто
може так лем о
пришов ем выпити
фікцию втопити
ты лем за тицьком водом

за качым болотом
а з очі
все далыше і далыше мі втічеш
якбыс ся стыдала
Лемковино

Там в гамнен
якбы по басах смыком тягнув
аж серце лет свій тратит
пінячы воды Сунду
шыф ся берега хватат

А ту при дубовых столах
потомкы варягів пют
пют негры японці індійці
дзвонят шкелниці
ліе ся вино

Ю ар фром Україна
Є єс
Касак касак
Но
Лемко

.....

Не знати
ци тото мовчання
моя маленькіст
ци іх незнання

Зас голос басів серце ріже
хоц в гамнен тихо
Чорнійша як каче болото туга
душу підгрызат

Не плач бортачку
плачут лем діти і старці слабы
скоро на горы срібны звiзды шмарит
морозиско
пiдеме босо по снігу

буде нам тепло
буде нам добрі
до неба блиско

А покля дашто
сяд ту
не ставай
выпеме за тых
выпеме з тыма
кому ся беріг не ховзат
кому біль гыртан не давит

ЛЕМКЫ

Иван Желем

Тисячу років
Зберали каміня
На гірскім поли,
Іли бандуркы
І вівсяну
Адзимку.
Дякували богу
І Марили
Про сьвіт,
Де ліпше,
Бо люде
Не зберают
По поли
Каміня
І не марят
Про інше.

А як пішли
Од свого порога

В сьвіт,
Де ліпше,
Бо не зберают
На поли каміня
І мают
Не адзимку,
А хліб,
Ім снится
До рідной хыжы
Дорога
І зас марят —
Про рідне поле
Каменисте,
Бандуркы,
Адзимку
І тiсяч років.
Бо лемкы...

ЯК БЫ-М МАВ КРЫЛЬЦЯТА

Іван Желем

Як бы-м мав крыльцята,
Як бы-м пташком літав,
Полетів бы-м собі
Аж до краю світа.

Облетів бы-м землю,
Моря-океани
І далекы краї
І поблизкы страны.

Всюди бы-м ся призрів
Як там жыют люде,
Всюди бы-м подумав
Што было і буде.

Потім бы-м завернув,
Де рідны Карпаты,
Сів бы-м на вершечку
І став бы-м сьпівати.

Зложыв бы-м крыльцята
Та й почав науку,
Жебы мя почули
І діти, і внуки.

Повів бы-м ім правду
Як в сповідальниці,
Жебы ся любили
На рідній землиці.

Бо наш сьвіт богатый
І на сьвіті все е,
Лем рідного краю
Більше нигде нее.

ЗАПЫТАНЯ

Нестор Жылич

Споконвіків в ярмі стояв,
Споконвіків лем горе знав
Народ мій бідный.
На волі клич завсе чекав,
На волі клич завсе чекав
На клич побідный.

Тобі, народе любый мій,
Оддам остатній подых свій,
Вшытко оддам я,
Вставлю сьпіванку шырый біль
І білый смуток рідных піль,
Што бережу оддавна.

В тоту сьпіванку тугу і любов
І Твої слезы і Твою кров
Вшытко перелю я.
Бо рідны горы і Попрад,
Де каждый камінь мені брат
Над вшытко люблю я.

Тое запытання просте:
Цы моя пісня проросте,
Цы будут сходы?
Цы придеме в Карпаты свої?

СЛОВА ГІР

Іван Головач

Як бесіду нашу
Даде сте стрітили,
Знайте, добры люде,—
Горы ей вродили.
Кажде наше слово
Право ма дзвонити,
Оно ест вроджене
Лемків веселити.
Оно в сьвіті людству
Доказати мусит —
Сьвяту справедливист
Нихто не задусит.
Она буде жыти,
Землю овесняти.
Каждый верх — то отец,
А долина — матір...
Нихто нам зо серця
Слова не вышмарит:
В них ест оген духа
Такый, што аж парит.
Слова землі нашой —
Нам дороги звуки.

Они нам сьпівали,
Брали нас на руки.
Зо словами тьма
Ся кохали пары...
Шептав Гриц до Теклі,
Васко — до Варвары.
Розуміли в стайнях
Навет їх коровы —
Тільки ест в тых словах
Ласкы та любви.
Сут у бесідонці
Слова специфічны.
Они, як документ,
Нам голосят вічно,
Же зме ся родили,
Выростали в горах,
Же зме автохтоны,
Як сосецкы в борах
Нихто нам нароком
Словец не сотворив.
Они — древні звуки
Нашых сивых горів.

ВАСИЛЬ ТЫРПАК-МЫСЦІВСКИЙ

ЛЕМКО

Выріс я на Лемковині,
Мам я очы, як лен, сині
І лемківску душу шыру,
Прагну сонця, волі, миру.

Лемком мати мя назвала,
Жебым твердым був, як скала,
Терпів бурі, бив ся з лихом,
Лем постійні квітнув втіхом.

Не зречу ся роду мого,
Вчу ся свого і чужого.
І за рідний край, за мову
Зложу в борбі я голову...

ВЕЧЕР

Змучений вечер
Люг на Кычеру,
Закурив файку, задримав...
А з файки іскры
Злетіли в небо
І заблищали зьвіздами.

РІДНА ЗЕМЛЯ

Горы высокі,
Шумны потоки,
Нивы квітучы, гаї,
Земле вітцівска,
Земле лемківска,
Цілу борозды твої.

Чом то — не знаю,
В далекім краю
Часто ты сниш ся мені

Білу калину,
Милу хыжыну
Виджу в рожевому сні.

Дай же мі, доле,
На рідне поле
Птахом злетіти в маю.

Серцьом огріти
І осьпівати
Землю лемківску мою...

ПО РІДНЫХ СТЕЖКАХ

В липні минулого року мы з женом вирушили одвідіти землю нашого дитинства — села Балутянка коло Риманова і Ростайне коло Крапной, по яком посылі переселення нема і сьліду. Про ту поїздку довго-зме мріяли. Нашы предкы оддавна жыли на Лемковині, обробляли еї каменисту землю, яка кормила іх жытнім і вівсяним хлібом.

Іхали-зме автом з сусідом з села Гырова, який тіж хотів одвідіти могылу вітця. З собом він взяв свого сына, штобы гвидів тот горы Бескіды. Перше місто за польско-совітском границьом — старинный Перемышль над Сяном. Авто мчыт дале... От Динів, в котрім ся вчив і провів дитинскы роки українскы писатель Ярослав Галан. До воеводского міста Коросно ідеме през села Черешнів, Гачів. Тоти місцевости памятам з дитинства, бо іздив сяды зо своїм татом по липу для різбы. Старых будинків правіже нема, а новы сут двоповерховы. Дорогы асфалтовы, сяды електрифіковано.

Скоро на обрії ся вырисовували рідны горы. Серце почало битися в грудях, коли наближали-зме ся до лемківских сел. Были ту Вороблик-Королівский і Шляхотский — наша потягова станция, де-м сідав першый раз в потязі, ідучы на навчання до Криниці в 1941 році, де зме вантажили свое майно на товарны вагоны 12 стычня 1945 року і остатній раз прощалися зо своїма спаленыма і зруйнованыма хыжами, рідныма горами. Рев худобы, беканя овец, плач дітей — то сут незабутны спогады з мого жытя. Сизы наших родичів стоят перед очами догнескы.

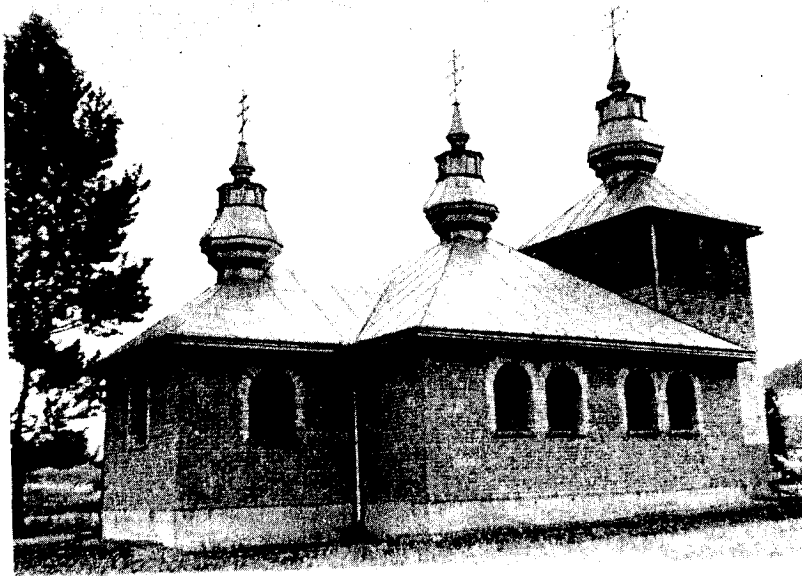
Місто Риманів. Пригадую то, як торговый центр, де каждого понеделка зіжджалося дуже фір з лемківских сел: Вороблика, Яблониці (одкаль походят сьпівачкы — сестры Байко), Сынявой, Босска, Одреховой і гірских сел Рудавакы, Тернавакы, Посады Горішньої, Дошна, Волтушовой, Короликів Польского і Волосского, Балутянкы, Вількы, Шкляр, Выслічка, Камянкы, Яслиск, Дальовой, Тылявы. Мы, учні польской семирічної школы (серед них Иван Красовский (нині історик) з Дошна, Михав і Иван Петрончакы з Королика Волосского), з дитячом радосьтьом пробивалися през торговый натовп і спостерігали кольорову гаму лемківского одягу. Дівчата і жены были позбераны в білых хустках, горсетах, запасах, фартушках, на ногах — керпці, хлопы — в білых штанях з домашнього полотна, лейбиках, зимом в гунях, холошнях і в чугах.

З Риманова наша дорога повернула на полудне през Горішню Посаду, Рыманів-Здруй до села Дошно. Ту колыси жыли уйко мого тата — Петро Петрівский, відомый різбяр. В 1936 він выїхав

з Дошна. Гев ся і почали мої дітячы стежки. Гвиділи-зме по-рослы бурянами і копривом місця, де стоялы колиси хыжы, де были церков і цмінтар. Лем остаткы камяных хрестів стирчат з бурянів.

Справа по дорозі — пияльня мінеральної воды, яку зме пи-ли г вшыткых підкарпатскых містах. Дальше старый млин і за-недбаний тартак, бо нема різбярів, штобы ім різати липу. От дере-вяный міст медже Дошном і Короликом. Тепер тады веде пре-красна асфальтна дорога, про яку колиси мріяли нашы вітці. Они іздили по річці. А як в дошову погоду была неможлива для переїз-ду, товды ходили по стежці попід гору Копу, яка вела до дороги в Дошні. Село Балутянка починалося од Кролицкой горы і просья-галосся по обох боках маленькой річки-потічка вверх аж до горы Примірок і Партії, а з другой стороны горы было невеличке село Вілька, відоме своїма різбярями (тепер по ньому нема і сьліду). З полудневой стороны через гору і ліс было село Камянка і дакус на полудневый захід — Завадка-Риманівска.

З хвлюваньом проїхали-зме коло новых польскых хат на бывшых Кузьмовых луках, коло капличкы, яку побудував Теодор Одрехівський. Він разом з Андриєм Бинчом (дяком з села Віль-кы) і вйтом Коцябом были організаторами побудовы в 1925 році школы. Стоїт в Балутянці старинна церков. Ёй зберегли пят ро-дин місцевых поляків, які жыли з лемками в селі і не дали ёй

Церква в селі Зиндрanova на Лемківщині

Федор Гоч вытає Митрополита Варшавского Василя, епископа Лемковины Адама (Перемышльского і Новосондецкого) в селі Зиндрanova на Лемківщині. 1985 рік

Православна парохія св. Николая в Зиндрановій, воєводство Кросно

зруйнувати, як того зроблено в Дошні і Кам'янці. Хрест і баня, які були пошкоджені в війну розривом бомби, одремонтвані. В церкві одправляють в католицьком обряді. Мур коло церкви за-пущений, а дзвіниця стоїт самотно, сумуючы за людьми, які по-будували і оставили ей без звуків — нема бывших дзвонів Петра, Павла і Йоана. На цмінтарі в Балутянці сут могыли моей матери і бабці.

Початкову школу в селі оживляють сміхи діти. Мі ся здавало, што почув-ем голос своей першой учителькы Софії Попель зо Львова. Она потім послала мене продовжувати навчання в Ры-манові.

Уявив, што я жыю в рідном селі, што там мої родиче, сусіде. Забив-ем про вшытко, очами глядав рідных стежок, де ходила моя мама, мій няньо, де бігав-ем я босима ногами. Глянув на того місце, де колиси стояла наша хата. Пізнав-ем його лем по старій яблони і грушы — сьвідках зруйнованого гнізда. Я помыв руки в потічку, што плав колиси коло хаты, напився водичкы з рідного джерельця.

Вырушыли-зме до села Зиндранова, до свого приятеля Федора Гоча — організатора Музею лемківской культуры. По дорозі мі насувалися думкы, што в лагідных карпатських Бескідах — од Білої Воды до притоків Сяну — были розкынені колиси квітучы села. Тепер на їх місцы, на горбках, высочіют лем опустілы цер-ковці, різблені камінні хресты. Лем смереки, сосны і ялиці, што выросли в повоенный час, журливо перешептуются медже собом. Нагадав-ем слова поета Лемковины Богдана-Ігоря Антонича з верша «Різдво»:

*«Народився Бог у санях
В лемківскім містечку Дуклі.
Прийшли лемки у крисанях
і принесли місяць круглий».*

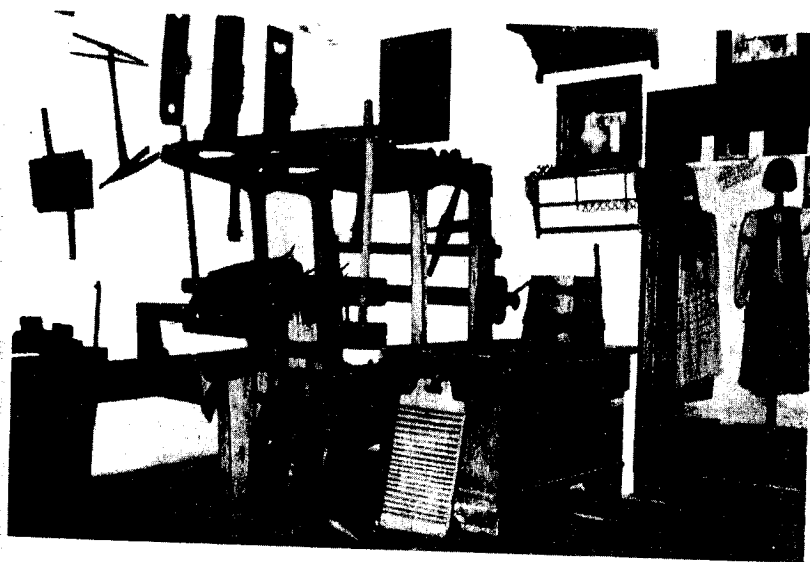
Лемкы створили богату матеріальну і духовну культуру, яка іщы добрі не вивчена. Тото питання найвеце важне для розсіяных лемків, а особливо для тых, што жыют на рідній землі і не мають своїх шкіл.

Обовязком каждого з нас, де бы він не був, частійше одви-джувати рідны місця, поклонитися тій землі, яка дала нам жы-тя, одглядати памятни місця, описати їх, робити фотографії архітектурних памяток, приводити могыли рідных, знайомих в належный порядок, обновляти надписи на них рідном бесідом.

СТЕФАН КИЩАК

Федор Гоч в народном лемківском одягу при студии Музею лемковской культуры в Зиндранові

Матеріальна культура лемків, Музей Федора Гоча в Зиндранові

НАРОДНІ ЗВЫЧАЇ ЗИМОВОГО ПЕРІОДУ

Зимовий цикл календарних свят ся одзначав цілом вязанком обрядів, вірувань і магичних дій, які були скерувані перетворенням на подальший розвиток господарства, зображення успіху майбутнього урожаю, здоров'я і щастя вишитих членів родини протягом цілого року.

В дні зимового сонцестояння (найкоротші дні), коли юж закінчені вишитки сільськогосподарських робіт, в кожному селі устроювалися традиційні зимові вечірники («вечірки», вечірні зібрання русинської молодіжы). На «вечірках» ся навіязували близькості знайомства меже окремими дівчатисками і парівками, які дост часто ся закінчували весіллям. На вечірки дівчатиска ся сходили в «кудельній хыжі» в звичайні дні, де прали, шили, а поспілі приходу парівків устроювалися різні гри, найрізноманітніші витівки і жарти, співалися співанки:

*«Ой, пряду тай пряду,
Тай до лады кладу.
Кедь коло ней зайду,
Та порожню найду».*

(село Велика Поляна)

Великим зимовим святом для сільської молодіжы было Андрия, напередодні якого устроювалися андриївські вечірки. Якраз з тим днем пов'язана велика кількість повір'їв і магичних дій, які були скерувані на одгадування, ворожбу майбутнього чоловіка. Вечером, напередодні Андрия, дівчатиска ся сходять до «кудельної хыжы» на андриївські вечірки, де ся виконували різні ворожыня.

Найвеще поширеним андриївським звичаєм было варіння перогів. Пшеницю, з якої готували пероги, мололи в «зупах» (молотях на ручному млинці в зворотному керуванні). До кожного перога (а їх кожда дівчина готувала непарну кількість) дівчатиско поклало кавалець паперу з іменем того цы другого парівка. Перший періч, што вплив при варінні на поверхню, вибирала, читаючи ім'я «майбутнього жениха». Поширеним было тіж сіяння коноплів або лину і одливання олова цы воску. Так, наприклад, наколо студні (надворі або в дроварні) дівчата висівали коноплю або лен, пригваряючи при том:

*«Андрию, Андрию,
Конопелькы сію,
Дай мі, боже, знати,
З кым іх буду брати.»*

(село Смольник)

Посіяний в такий спосіб лен або коноплі «боронували» хлопцями ноговками. Гев треба спомнути, што сны на Андрия ся уважали віщима: згадувані ноговки дівчатиска, идучи спати, клали собі під голову. Котрий парубок з'явився їй уві сні, за того она вийде замож.

Штобы ся довідати дашто про будучність, дівчатиска на Андрия ворожыли тіж з оловом: розтоплювали його і одливали через ключове ушко в воду. Розтоплене олово в воді доставало вид ружних фігур. Так, наприклад, якшто одлиток нагадував вінець — дівчина незадовго вийде замож, буде весілля; фляшка — муж буде пияком і т. д. Дія зас ся проводила словесною формулою:

*«Андрию, Андрию,
Олово на тебе лію.
Дай ся мі дознати,
Кого буду мати»*
(село Смольник)

Поширеним явлінням на Андрия было і рахування коліків в плоті. Рахували од одного до девяти. На дев'ятому колику останавливалися і по його вигляду намагалися вгадати риси майбутнього мужа: рівний, горбатий цы кривий. В других місцевостях «дівки в плоті рахували до дев'яти» і промовляли:

*«Кіл, кілиця, цы я буду того
року моодиця».*

Кедь вийшло дев'ятий на «кіл», та «ся не выдасть» (село Олька). Барз поширеним было тіж крадення дров, які дівчатиска зносили до «кудельної хыжы» і рахували. Коли вийшло парне чысло, то вийде замож, а в протилежному випадку буде іщы дівувати.

На Спиші дівчатиска на Андрия трясали з новим плотом і при том шептали:

*«Трясу тя, плотику, трясу,
Абы ся мі голос озывав,
Одкаль буду мати хлопа».*

(З котрой сторони забрехав пес, одталь приде жених)

На Снинціні дівчата ишли селом, кыдаючи кукурудзу в вікна, де жив парубок. То був нібы заклик до женитьбы. В Тополі дівчатиска кыдали кукурудзу підряд в вишитки вікна на селі, прислухаючи ся што ім з хыжы одозве. Якшто з хыжы крікнули: «Оддавайся, оддавай!», то дівчина ся оженив, а коли крікнули: «Копыль ся, копыль!», то дівчина стане покритком і т. д.

Різдво, Новий рік і Водохрещі (другий святый вечір) — найважливіші свята зимового періоду. Згадувані календарні свята

та, як юж ся одзначало, были насичены вельком кількосьтьом звичаїв, обрядів і магичных дій, які повинни были виконувати правіже ті самы функції: оберігати господарство і членів родини од впливу злих сил, забезпечити усьпіх будучого урожаю, достаток і здоровля вшиткых членів родини на протязі цілого року.

В день сьвятого вечера, напередодні Різдва, на кожній газдівці ся проводили серйозны підготовчы роботы: прибирали в хыжы, на подвір'ю і взагалі на газдівці, заготовляли корм для худобы на вшиткы сьвятковы дни.

Перед сьвятим вечером, нагодувавши худобу, був звичай, што вся родина ишла мытисся «на потік до прорубы». Вірилося, што вода в той день має очищувальну і лікувальну силу. Вмываючыся, пргарили:

*«Водичко, водичко,
Омивай ты пісок і каміня,
І вшитко створіня,
Омый ты мене» (слідувало імя вмываючого)
(село Бехерів)*

Мытисся на потік «до прорубы» в тот ден в деякых селах ишли босоніж, ходили босима ногами по воді, штобы были здоровы, «як тота быстра вода, жебы ся ім ноги не оберали». В селі Шашова, «где найбарже зимна вода віжыт, там ся мыти ишли, жебы такый был сьвіжий, хытрый през рік, як тота вода на потоку».

В Порачу на Спишу вірили, што коли в тот ден вмытисся в поточній воді, то «блбхы не будут в хаті».

Газдині ишли на потік ся мыти з дійником, «жебы ся коровы добрі доілы». В Ольці Гуменского округу жены скакали босоніж до потічка. Газда ся звідував: «Где стоїш?» «По коліна в молоці, по пояс в сырі, а по шыю в маслі», — одповідала жена.

Ті дії мали забезпечити на господарстві достатню кількість молока, масла, сыру, сметаны.

На Снинщынi было в звичці трираз скочити босима ногами г воду. Уважалосся, што той, хто трираз помые ноги в потічній воді, у того они будут протягом цілого року здоровы.

В селі Литманова на Старолюбівнянщынi побытуе повіря, што вода в річці під час першого дзвоніння в церковни дзвони набыват чудодійной силы. Їй приписували лікувальны властивости. Люде похылого віку (нерідко і молоды), постигнуты якысом хворотом, скакали «до прорубы».

В селі Бехерів, «як ся ишло з потока, то до гамбы наберали піску, жебы їх не боліли зубы. Тот пісок в гамбі принесли а до хыжы. Давало ся го на стіл під порток, жебы тівко зерна было і таке чысте, як пісок». В Вышній Полянці, «як ся помыли, брали

з воды чым векше каміня, жебы ся пінязі тримали газдівства. Чым векшый камінь — векшы пінязі».

Каждая газдыня на сьвятый вечір готувала значну кількість обрядовых страв: сім, девят або дванадцет. Богатый сьвятковий стіл символізував добробыт і мав забезпечити богатство і достаток родини на цілый рік. Быв то передовсім обрядовый хліб, мед, чеснок, губова мачанка, пироги, голубці, бандуры, капуста, бобалькы, татарчана каша, колочена фасоль, фучкы і т. п. Сьвятовечерны стравы, які ся спожывали, мали символічне значення. Так, наприклад, необхідным і обовязковым продуктом на сьвятовечерном столі были чеснок і мед. Вечерю починали з чесноку. Його наділяли особливима властивосьтьями, які маюť здатніст охоронити чловека од хворот: «Чеснок ся іло перше, бо чеснок — то охорона од вшелеякой хвороты». З том летом люде в той ден «собі чухали жылы на руках ческом, жебы были здоровы» (Микулашова).

В селі Порач Списконово-веського округу каждый з членів родини повинен був зісти зубок чесноку, «жебы не смерділо з уст през ціле літо, ай зубы жебы не боліли». На Бардїйвщынi, як і на переважній території Всьхідньої Словації, где жыют руснакы, чесноком потирали руки, робили і стары, і молоды хрестикы собі на челі і на руках, жебы здоровы были, як чеснок». В районі Старинской долины чеснок ужывали, штобы были такы жывы і здоровы, як чеснок. В даном районі шыроко побытувала віра в то, што коли почиinati передріздвяну вечерю з чесноку, то не буде блых в хаті.

Обрядовима сьвятовечірними стравами обовязково ся ділили з худобом. Газда напередодні сьвятого вечера годував худобу спеціальным обрядовым хлібом («крачун», «боцманка», «полазник» і т. п.) і чесноком, який мав оберігати худобу од вшелеякой напасти і «нечыстых сил».

Розпространений був і звичай напередодні сьвятого вечера змашувати медом тівко кусків хліба, ківко худобы было на господарстві, і в стайні давали худобі «хліб, помащений з медом, жебы ся худоба медже собом любила, жебы была добра цілый рік, як хліб з медом» (Звала).

Сьвятовечерній мед шыроко ся выкорыстовував в дівочых врожінях, где магичны дії были скеруваны на привабленя дівчыном парібка. Перше ніж приступити до сьвятковой вечері, мати медом робила хрестикы на челі («чело медаила дівкам»). Дія ся супроводжувала словныма формулами:

«Жебы тя так рады парібці виділи, як мед» (Нижня Полянка); *«жебы за тобом так рады хлопці ишли, як за медом»* (Нижня Полянка); *«Жебы тя так парібці рады мали, як мед»* (Біловежа).

Якщо в день св'ятого вечера родину, где была дівчина «на выдай» одвидів паробок, який був до вподоби дівчині, она натерла руки медом і виталася з ним «жебы він так на ню прилип, як тот мед» (Старина).

Особливо велика сила ся приписувала медови, який, налившы в фляшку, ставили в середину обрядового хліба «крачуна» під час його випікання. Вірили, што коли дівчина з таким медом «потре гамбы і поцілує парібка — вийде за нього замуж» (Руский Грабовец).

Неабияка роля в обряді св'ятого вечера ся приписувала залізу. Так, наприклад, в Зброю «Пуд стул давали із плуга желізо і топур, жебы ся не імала хворота родини». В Руском «пуд стул давали желізо з плуга. Стул обязували ланцом, а ланц замкнули, а так склали желізо. Як ішли та на ланці тримали босы ноги, жебы ноги були муцні. Ланц був опасаний, а колодком замкнутий, жебы людьом языки хзамкли од них». В Кечківцях «ланц під стіл давали, жебы ся так вшитко тримало ведно цілий рік, як тепер ланц під столом».

Цікавым звичаєм різдвяно-новорічної обрядовости є полазник (звичай першого одвидувача). В основі того звичая лежить народне вірування о особливих днях, які мали визначати щасливу або нещасливу долю цілого року за допомогою різних прикмет, крім того, і першого одвидувача — полазника, який вранці перший гвойде до хыжы. За повір'єм од нього залежить пришвіст на тій цы другій газдівці, в того цы другого газды. Зато полазник був щасливий (добрий, «серенчливый») і нещасливий («недобрий»).

Добрим, щасливим полазником в тоты дни був мужчына або хлопец. «Як хлоп пришов полазник, то ся куркы будут добрі нести, коровы доіты, буде вельо масла, сыра, добрі ся буде вести цілый рік» — такто уважали, што такый полазник принесе родині і газдівці щесьтя на цілий рік. Та найщасливійшима уважали полазників малых хлопців. Такого полазника в хыжы угощали, обдаровували оріхами, ябками і ріжnymi ласощами. Добрим полазником уважали першого одвидувача з нижнього кінця села («здо-лы» — піде горі газдівство, газдабуде богатый). Полазник з верхнього кінця села («згоры» — погана прикмета, «піде долов газдівство»).

Поганым, злым полазником была жена. Уважалось, што жены приносят нещесьця і зато одвидины родичів, знайосых і т. п. в тоты дни ся забороняли.

Каждый жычыв одвидин доброго полазника і зато частым був выраз: «Кобы лем щасливый був полазник».

Неодемом часьтьом різдвяно-новорічных св'ят сут колядки і вінчівкы, які были сповнены віры в ліпшу пришвіст, щырого на-

родного гумору, жытерадосьтю. Колядки виконували ся групом колядників в окремых хыжах. В залежности од того, кому они ся адресували, розружняме колядки газдови, газдині, парібкови цы дівчатиску. Вінчівкы (віршованы) — жычыня щесьтя і здоровля вшиткым членам родини, пожеланя добробыту і розквіту газдівства. Виконувалися они окремима особами, індивідуально. Наприклад:

*«Ой, газдо, газдо, ставайте горі,
Велика радіст на вашім дворі,
Шыткы овечкы ся покотили,
Шыткы ягнятя поприносили.
Лем тотта една мала баранка,
Офіруйте го про Езулятка.
На вашій грушці кувик кувикат,
Наливай газдо до погарика.»*

*На вашім столі літер вина,
Вашій невісті на руки сына.
На вашім столі добра палінка,
Вашому сынови шувна фраїрка.
А в загороді червена ружа,
Вашій Мариці шувного мужа.
На вашім дворі ест міх пінязи,
А старый газда коло них лежыт.»*

Різдвяно-новорічны св'ята были і осталися в народі як св'ята радости, родинного щесьтя, щырости, одвертости, як св'ята миру і спокою, коли за родинным столом ся сходят близкы собі люде, штобы в спокою і злагоді побажати еден другому здоровля і людского щесьтя — одвічны прагнення каждого человека.

ЙОСИФ ВАРХОЛ, научный працівник Музея українской культуры в Свиднику, ЧССР, Пряшівщина

Під час посвячення нової церкви в селі Розділля, яка була споруджена при фінансовій допомозі лемків з Америки

БОГ СЯ РОЖДАЄ

Велично

Бог ся рож да - є, хто ж Го мо - же зна - ти! Тут Ан - ге - ли
 су - сь Му ім - я, Ма - рі - я Му ма - ти!
 чу - дять ся, ро - ж - денно - го бо - яю ся, па - сти - рі - є кля - чуть
 тря - сь ся, о - сел смутно па - сь ся,
 в плоті Бо - га ба - чуть, тут - же, тут - же, тут - же, тут - же, тут!

Бог ся рождає, хто ж Го може знати!
 Ісус Му імя, Марія Му мати!
 Тут Ангели чудяться,
 Рожденного бояться,
 А віл стоїть, трясеться,
 Осел смутно пасеться,
 Пастиріє клячуть,
 В плоті Бога бачуть,
 Тут-же, тут-же,
 Тут-же, тут-же, тут!

Марія Му Мати прекрасно співає,
 І хор Ангельський їй допомагає!
 Тут Ангели чудяться і т. д.

Йосиф старенький колише дитячко,
 Люляй же, люляй, мале Отрочатко!
 Тут Ангели чудяться і т. д.

Тріє царі к вертепу приїдоша,
 Ливан і смирну, злато принесоша.
 Тут Ангели чудяться і т. д.

А пастирі у Ньому прибігають,
 І яко царя свого вітають.
 Тут Ангели чудяться і т. д.

І ми днесь вірно к Ньому прибігаймо,
 Рожденному Богу, хвалу, честь
 віддаймо.
 Тут Ангели чудяться і т. д.

ДОБРИЙ ВЕЧІР ТОБІ...

Andante

Доб - рий ве - чір то - бі па - не гос - по - да - рю! Ра - дуй ся,
 па - не гос - по - да - рю
 ой, ра - дуй - ся зем - ле, Син Бо - жий на - ро - див - ся.
 ой, ра - дуй - ся зем - ле,

ДОБРИЙ ВЕЧІР ТОБІ...

Добрий вечір тобі,
 Пане господарю,
 Радуйся! Ой, радуйся, земле,
 Син Божий народився.

Та прийдуть до тебе
 Три празники в гості.
 Радуйся...

Застеляйте столи
 Та все килимами.
 Радуйся...

Ой, перший же празник —
 Святоє Рождество.
 Радуйся...

Та кладіть колачі
 З ярої пшениці.
 Радуйся...

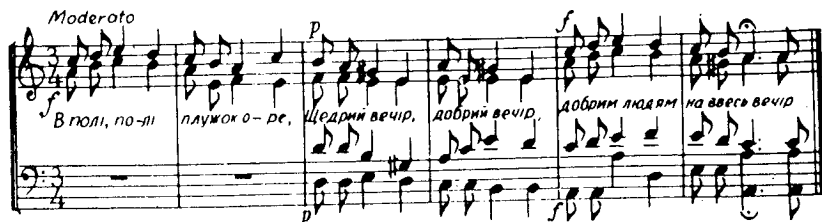
А другий же празник —
 Святого Василя.
 Радуйся...

А третій же празник —
 Святе Водохреща...
 Радуйся...

В ПОЛІ, ПОЛІ, ПЛУЖОК ОРЕ

Щедрівка

Музика К. Стеценка

В полі, полі, плужок оре,
Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на ввесь вечір!

За тим плужком Господь ходить,
Щедрий вечір...

Святий Петро поганяє,
Щедрий вечір...

Божа Мати їсти носить,
Щедрий вечір...

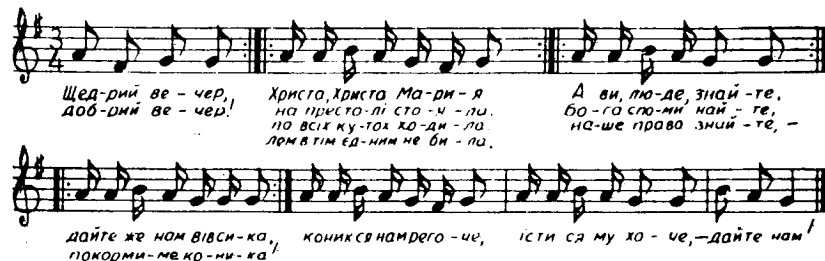
Їсти носить, Бога просить,
Щедрий вечір...

Ори, Синку, цюю нивку,
Щедрий вечір...

Та посієм пшениченьку,
Щедрий вечір...

ЩЕДРИЙ ВЕЧЕР

Лемківська щедрівка з записів Я. Полянського

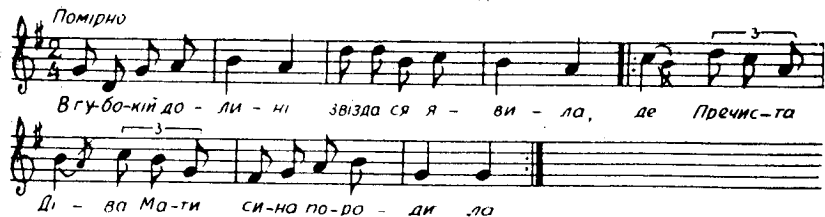
Щедрий вечір,
Добрий вечір!
Христа, Христа Марія
На престолі стояла,
По всіх кутах ходила,
Лем в тім єдним не була.
А ви, люде знайте,
Бога споминайте,

Наше право знайте,—
Дайте же нам вівсика,
Покормиме коника!
Коник ся нам регоче,
Їсти ся му хоче,—
Дайте нам!

Подала Марія Мадзей (52 роки
з с. Барвінок, пов. Коросно

В ГЛУБОКІЙ ДОЛИНІ

Лемківська колядка

В глибокій долині, звізда ся явила,
Де Пречиста Діва Мати Сина породила.
Як Єго зродила, так Єму співала:
Люляй, люляй, мій синочку, а я буду спала.
Засний мамцю, засний, хоч би на годину,
А я підутай до раю, принесу перину.
Ой Сину мій, Сину, деж Ти того годен,
Їщи неє дві години, як єс ся народив.
Мамцю моя, Мамцю, деж бим не був годен,
Їщим я ся не народив, юж єм світ сотворив.

ДИВНАЯ НОВИНА

ДИВНАЯ НОВИНА

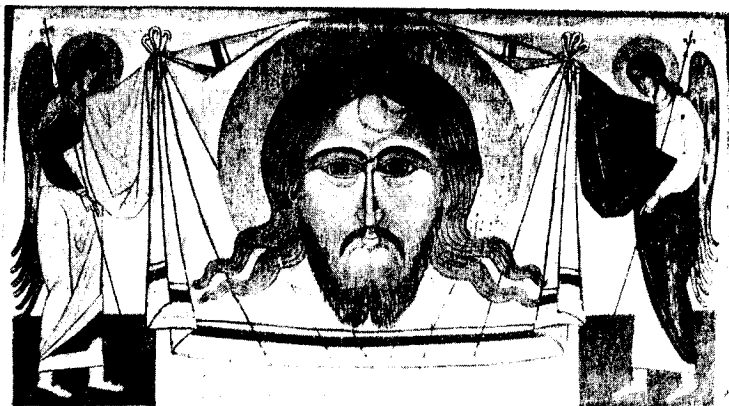
Дивная новина: нині Діва Сина
Породила в Вифлиємі Марія єдина.—2

Не в зарськім палаці, а в убогій хаті.
Во пустині, во ясині, а всі будуть знати.—2

Яко Діва іста, Марія Пречиста
І рождає, і питає Його, як Невіста.—2

На руках тримає, Його сповиває,
Всемогуцим Создателем своїм називає.—2

Будем Тя молити, усерно просити —
Дарувать нам в Твоім царстві во вік віку жити.—2

The Pantocrator, from the church at Milik/Mylyk, late fifteenth century.

himself, on every shade of color and on the outlines of various objects among which were placed the participants of this most festive event--the birth of a child. Marked by the elevated moral atmosphere, this icon is a genuine hymn to maternity enshrouded in charms of poetry and beauty.

Regardless of the workshops at which they were created the icons of the Lemko region are important for scholarly research since they provide material evidence of the advanced aesthetic level of the Lemkos. Lemko artistic preferences are light and fresh colors, among which red was dominant. Bright vermillion has been used by painters with a sense of decorative subtlety. This characteristic is readily distinguishable, for example, in the icon depicting the Archangel Michael from the village of Dalova (Sanok region). The viewer finds himself vitally unable to take his eyes from the glowing red of the Archangel's cape.

The wide spectrum of compositions and color techniques, chosen carefully for their function in the ensemble, are characteristic of all icons from Lemko villages in the Lower Beskids. The icon of the Pantocrator from the village of Milyk (Nowy Sacz district) underlines the monumentality of this image of the all-powerful Lord. The outline of the figure is clearly emphasized against a red field, thereby evoking association with classical statues.

Lemko region painters demonstrate a completely opposite artistic approach in the icon of the Mother of God from the village of Javirnyk (Sanok district). Here the stately silhouette and the proudly uplifted head of the Mother of God emphasize her unique role.

Icons representing the saints and their life stories form a separate group. Thus, St. Paraskeva and her life, from the fifteenth century, is one of the oldest examples of Lemko iconography preserved to this day. In the center of the icon the artist portrayed St. Paraskeva dressed in a scarlet cape which falls in heavy folds from her head to her feet, covering her entire body. This clearly suggests the painter is a monumentalist giving preference to a powerful, laconic and stern manner of painting. The loftiness of St.

Paraskeva, the principal image of the icon, is emphasized by the miniatures in the side panels that illustrate her life and saintly deeds. The pain of suffering of the heroine was well-known to the common folk. This allowed for unambiguous associations with the events of her actual life, which encouraged compassion for all the downtrodden and oppressed. This theme vividly demonstrates the

The Prayer, detail from the iconostasis, is in the church of Weglowka/Vantvka, fifteenth century.

humanism of traditional Lemko ecclesiastical art. The unswerving courage of St. Paraskeva served as an example to the people and it helped them develop the unbreakable willpower needed to overcome evil and violence. Her courage also provided a model for people to follow a path away from sin and compromise which would threaten moral values.

Alongside St. Paraskeva, St. Nicholas enjoyed special respect and popularity as well as other saints like Dimitry, Basil, Barbara and the profitless healers named Kozma and Demian. This list can be supplemented with the vast composition depicting the Passions and the Last Judgement.

St. Paraskeva and Her Life Story - 15th-16th centuries

The icons described here were all created in the fifteenth and sixteenth centuries, a time when the modern states of

The Archangel Michael, from the iconostasis in the church of Dalowa, first half of the 15th century.

Europe were beginning to form. For Lemkos this process coincides with the most difficult period in their history. However, ecclesiastical art, with its high aesthetic, sincere, and humanist ideals, encouraged the simple folk and gave them hope for a better future. This art also called for self-sacrifice in the form of the most noble of principles: "no feeling known is greater than the desire to die for a fellow's sake." Finally, the appearance in many Lemko icons of the canonized Kievan princes and princesses

(Vladimir, Olga, Boris and Gleb) clearly revealed the cultural ties that Lemkos maintained with Kiev, the mother of the Russian cities. The fact also illustrates the unity of all ethnic groups of the Ukrainian people. We can clearly see that Lemko painting, with its own set of ethnical norms, rules and examples of highly moral behavior, is a veritable treasure of artistic masterpieces.

FEDIR GOCH

In Honor of his 60th Birthday

The village of Zyndranova, which is located close to the Polish-Czechoslovak border, sustained heavy devastation during World War II. There is a place near the village known as the Valley of Death. This horrifying name reminds one of the grim years of the past war. The Lemko people actively fought the Nazi aggressors. They joined the partisan detachments, and rebuffed the enemy on the frontlines in the ranks of the Soviet Army. Some Lemkos from Zyndranova struggled against the hateful occupiers as part of the Polish and Czechoslovak armies.

After the war quite a few inhabitants of Zyndranova emigrated to the Ukraine. In 1947 those residents who remained in the village had to leave for the western territories of Poland. After 1956 some of the Lemkos returned to their native parts.

The events of past years, the heroic exploits of the residents of Zyndranova and other villages, the mission of liberation of the Soviet Army--all this found its way to the exhibits displayed at the Museum of Lemko Culture in Zyndranova.

One of the museum's sections--the Material Culture of the Lemkos--acquaints the visitor with farming tools and handicraft good of this ethnic group, also with their garments, jewelry, household utensils, picture and documents. The other section of the museum is dedicated to the participation of the Lemko people in the struggle against the Nazi occupiers. On display here are the exhibits returning the visitor to the events of World War II. These exhibits were collected mainly in the surrounding area.

The Zyndranova Museum of Lemko Culture is popular with tourists, historians, ethnographers, and especially with those engaged in studies of the Carpathian area and its inhabitants.

The founder of this interesting museum is Fedir Goch, a native of Zyndranova (born June 28, 1929). He went to school in the village but failed to complete it due to the outbreak of World War II. It so happened that the youth found himself torn away from his native parts for a certain period of time. Upon returning to Zyndranova, Fedir Goch began to build a home for himself. He wanted to transform the home he grew up in into a museum. Goch decided to dedicate this museum to the culture of the Lemko people.

When the museum became operational, Fedir Goch turned to realizing another project which he had in store for his fellow villagers. In 1954 he organized a folk song and dance ensemble in Zyndranova. The group actively participates in the art festivals held within the framework of the Ukrainian Public and Cultural Society in Poland. The capella of musicians directed by Fedir Goch is also popular in the area. In 1956 a film "The Lemko Wedding," based on a script by Goch was made. He is also the author of several one-act plays.

However, Fedir Goch should be credited especially for the founding of the Lemkovina Ensemble of which he is a member. This ensemble, composed mainly of young people, made a successful concert tour of Canada and the United States in 1987. Goch shared his impressions of this tour in his article "Brothers to Brothers" which was featured in several issues of the Warsaw-based newspaper "Nashe Slovo" (Our Word).

He is a man of many interests. He makes contributions to the newspapers "Nashe Slovo" (Warsaw), and "Karpatska Rus" (USA). Goch is among the organizers of the annual holiday "Vatra" (Bonfire) held in Lemkovina. He also helps in reconstructing and designing Lemko folk garments and is involved in other cultural undertakings. Fedir is a member of the Executive Board of the Ukraining Public and Cultural Society in Poland and always find time to maintain contacts with Lemkos living in Poland, Czechoslovakia and in other countries as well.

May this Lemko patriot continue his successes for the benefit of Lemkovina.

A TIRELESS PATRIOT OF HIS BELOVED LAND

Ivan Krasovsky

Petro Kohutov was born on November 19, 1919, in Petrusha Volya, a village in what was the Krosno Province in Lemkovina. The son of a peasant, he completed elementary school in his native village, and then took cooperative courses in Lvov. From his youth, Petro Kohutov had been drawn into the whirlpool of public life. Assisted by Stepan Kaminsky, his fellow countryman, Petro Kohutov met with such prominent authors as Yaroslav Halan, Wanda Wasilewska and with the gifted Lemko poet Bohdan-Igor Antonych who used to recite his poetry for Lemkos during the "evenings" of poetry at student dorms in Lvov.

After he returned to his home village, Petro Kohutov worked for an agrarian cooperative, and later in the mine in the village of Ripnyk. He was arrested there on charges of disseminating revolutionary leaflets and Soviet editions.

In 1938 he lived in the township of Krosno. It was there, in the local Labor Home, in the company of members of the Communist Union of Subcarpathia, that Petro Kohutov met with Wladyslaw Gomulka and other prominent figures in the Polish progressive movement.

Beginning in 1939 and until the end of World War II, he was in the front ranks of the anti-Nazi movement.

After the war, Petro Kohutov worked as a department head, and later as the director, of one of Lvov's largest book stores. At the same time he graduated from the Law

Department of Ivan Franko University. For almost 25 years he worked as the head manager of the "Intourist" Restaurant (until 1986).

"Merited Worker of Culture of the Ukrainian SSR," Deputy Chairman of the Board, Lvov Branch, Ukraina Society, Petro Kohutov remained--and is still--in the vanguard of public and cultural activities, particularly those related to Lemkovina.

He is the author of many articles and feature stories on Lemko history and culture, on their struggle for liberation, and on prominent Lemko political and creative personalities. His earliest anti-Nazi publications were carried by the Lvov and Kolomiya-based newspapers ZEMLIA I VOLIA ("Land and Freedom") and SELIANSKI VISTI ("New of the Countryside"). He also wrote verses. His first poem "Memories of a Prison Cell," appeared in the peasant-worker Calendar SVIT PRATSI (The Light of Labor, Kolomiya, 1939). Petro Kohutov has regularly contributed articles to KARPATSKA RUS, NASHE SLOVO, and to other Soviet and foreign periodicals.

He ranks as one of the founders of the Lemkovina Folk Choral Ensemble, and of the Lemkivshchyna Social-Cultural Association, sponsored by Lvov's Cultural fund.

Petro Kohutov has organized meetings among Lemkos residing outside the Ukraine--in the United States, Canada, and Poland.

In recognition of his meritorious activities, the Ukrainian SSR Supreme Soviet conferred Petro Kohutov with a Diploma of Honor. He is also the recipient of many government awards, including the "Great Patriotic War" Orders, Grades One and Two and numerous medals and other Diplomas of Honor.

Lemkos living in all corners of the world wish Petro Kohutov a long and fruitful life, so he can continue the good job aimed for the good of all of his fellow countrymen, for furthering friendship and peace among nations.

EMANUIL MYSKO

Ivan Krasovsky

Those who happened to visit the studio where Emanuil Mysko, People's Artist of the Ukraine, works will never forget the rich world of art created by this original sculptor. The studio abounds with portraits of celebrated personalities of the past who distinguished themselves in the realm of science and culture.

Presently, Emanuil Mysko heads the Lvov State Institute of Decorative and Applied Art. He was born on May 21, 1929 in the picturesque village of Nyzhni Ustryky, Lis Povit, exactly where the Boyko-Lemko boundary in southeast Poland runs. In 1945 together with his parents

he moved to, and settled in the Ukraine. Upon finishing school Emanuil studied at the Lvov Institute of Decorative and Applied Art from which he graduated in 1956. Among his teachers were A. Overchuk and I. Severa.

Mysko concentrates his creative efforts on the monumental and memorial sculpture. His best works include a portrait of Ivan Franko executed for the Ivan Franko Literary Memorial Museum of Lvov, a sculptural composition, "Zakhar Berkut," for the village of Tukhlya, the portraits of writers V. Stefanyk, R. Ivanychuk, that of artist H. Smolsky, poets R. Lubkivsky and R. Bratun, and M. Baiko, to mention but a few. On request of the Ukraina Society, Emanuil Mysko created a portrait of Simeon Pyzh, Lemko cultural figure in emigration. It was erected in Lemko Resort in Monroe, New York.

The sculptor regularly participates in art shows. In May 1979, the Lvov Museum of Ukrainian Art hosted his one-man exhibition which, in a way, summed up the sculptor's creative accomplishments over a 25-year period.

No less famous are Emanuil Mysko's monumental works. He is one of the authors of the monuments to Ivan Franko in Lvov (1964) and in Drohobych, the Combat Glory monument (1970) in Lvov.

For quite a few years the sculptor was the Chairman of the Lvov Branch of the Artists' Union of the Ukraine. He

(Photo): Emanuil Mysko

also worked as a teacher at the Lvov Institute of Decorative and Applied Art. At present, Professor Mysko is a member of the Presidium of the Boards of the Artists' Union of the Ukraine and the USSR Artists' Union. In addition, he is Chairman of the Lvov Branch of the Cultural Fund.

In 1964 Emanuel Mysko was conferred the honorary title of Merited Art Worker of the Ukraine for the development of Ukrainian art. In 1972 he became a laureate of the Taras Shevchenko State Prize of the Ukrainian SSR. In 1979, the sculptor was bestowed the title of People's Artist of the Ukraine.

PETRO PYRTEI

Petro Prytei

Petro Prytei was born on June 26, 1919. He went to school in his native village of Smerekovets in the Lemko area. In 1931 he entered the Horlytsya Gymnasium and with time became a student at the Pedagogical high school in the town of Krosno. During World War II he worked as a teacher in the village of Florinka and then in Perunka, Novosanchivsky region for a period of time.

Between 1942-1943 Petro Prytei, together with Olga Petryshak, who eventually became his wife, actively participated in the antifascist struggle as part of the "Resistance Movement" Formation. Early in 1943 this

group numbered eighty members. In the summer of 1943, the Gestapo traced this organization and arrested over forty of its members from the Horlytsya region.

After the war Prytei settled in Stanislav (now Ivano Frankovsk). He worked as a teacher in a number of village schools in the region. Later he completed the Ivano Frankovsk Teachers' Training College, in the Department of Ukrainian Language and Literature. In 1970 he completed the four-year courses of foreign languages in Kiev.

Petro Prytei never stops studying and popularizing the history and culture of the Lemko people. He was on the team of scholars which worked on the "Dictionary of Lemko Dialects," presently under review and in the stage of preparation for publication at the Alexander Potebnya Institute of Linguistics under the Ukraine's Academy of Sciences. He also studied the historical grammar of the Lemko dialect. The pedagogue spends his free time painting.

IVAN KUSHNIR

Ivan Kushnir was born on July 16, 1939 in the village of Bonarivka not far from Krosno, a small town in Lemkovina. After World War II his family moved to the Ukraine. At the time, Ivan was six years of age.

In 1961 Ivan Kushnir graduated from the Pedagogical College of Kolomiya. Some time later the young man entered the State Conservatory in Lvov because he could not resist the art of music. Upon finishing the Conservatory Kushnir worked as a teacher at cultural educational colleges in Snyatyn and then in Lvov. He also headed amateur choral groups.

The village of Rudno near Lvov is where the folk choral capella Lemkovina was founded. Much was written about this group although it had its difficulties because there was no permanent director. In 1974 Ivan Kushnir became the capella's conductor.

The work with Lemkovina, especially at the beginning, demanded its head to show great patience and creativity. The capella is composed of people varying in age and professions. The chorus is comprised mainly of Lemkos but it has members of non-Lemko origin as well. The specific character of the Lemko dialect and peculiarities of melodies sung by the inhabitants of the Western Carpathians created additional difficulties for the capella's conductor. However, his great desire to make Lemkovina

match the leading groups of the choral performing art, and his sincere admiration of the folk songs of his fellow countrymen helped Ivan Kushnir overcome all the hardships.

With the passing of time Lemkovina gained strength and continued to raise its performing skills. Today it is a group of highly professional singers which bears the title "People's."

The popularity of the Capella extends far beyond the boundaries of the Lvov Region. The chorus already has one record and another will shortly be released. There are two documentary films dedicated to the Lemkovina singers. Much credit for the capella's success should also be given to its conductor, Ivan Kushnir.

Ivan Kushnir

LEMKO FOLK RITES AND TRADITIONS

If one sought to find an explanation to the rites and traditions of the Carpatho-Russians, he would more likely than not find them similar to the folk customs inherent to other regions of the Carpathian Mountains. Christmas Eve, the feast of the Epiphany, Pentecost (Rusalia), St. John the Baptists' Day, weddings, birthdays, etc., are observed in much the same manner all over the Carpathian region.

Lemkos celebrate most of their traditional occasions on winter days, the reason being associated with their inborn cult of the sun and the beginning of another solar year. For the most part, Lemko Christmas celebrations last twelve days, based on the folk lore belief in different supposedly magic powers to be found and used in these days, whereby they would allegedly avert diseases, soothe Mother Nature, protect one's family from disaster, ensure it a good harvest and some addition to the livestock. The life of Lemko peasants depended, by and large, upon primitive material production, the results of their own manual labor. Naturally, all this had an effect on their beliefs.

On Christmas Eve, Lemkos neither ate nor drank. Some hay was placed on the table and covered with a cloth. After that, seeds and garlic were scattered on top. According to folk beliefs, the family would eat throughout the year what they would have during Christmas. This is attested to by the custom of scattering various types of grain on the table to which some magic force of fertility was attributed.

Remarkably, Lemkos, Boykos and Hutsul had different Christmas menus. For example, the "kutya" (boiled wheat with honey and poppy seeds), the traditionally invariable Christmas dish--was served at the end of Christmas in Lemkovina, and on Christmas Eve in the Hutsul area--but, everywhere it was to be consumed quietly, so as to ensure peace in the family throughout the year. Until the 1930's, Carpatho-Russians paid strict attention to various folk superstitions. Thus, one was not permitted to put one's spoon down on the table during supper, otherwise one would often suffer from thirst and the small of one's back would hurt terribly during harvest time.

On all winter holidays, a special bread, called "krachun" or "krechun" was baked in every Lemko home. It was regarded as some god who mission was to provide fertility and good crops for the next year. Baked in this bread were different grains such as beans, corn, poppy seeds and garlic. In Transcarpathia, the baking of "krachun" involved a special ritual. Before placing the dough in the oven, the housewife put on a pair of mittens and the "hunya" (coarse grey wool coat) (the latter being an indispensable element of all folk festive rites). For instance, newlyweds were required to wear their "hunyas" throughout their wedding reception, no matter how hot it was outside. They did so because they believed that by observing this tradition they would ensure themselves a prosperous married life.

Volodymyr Fecica (first from the right) with friends at Lemko Vatra, 1988.

Wearing mittens was based on the presumption that one was not supposed to touch bread with one's bare hand if one wanted to be better off in the future. One's bare hands symbolized poverty. Baked, a loaf of "krachun" was bound crosswise and spun yard--to safeguard good flax crop yields. It was then placed on the table beside a small stack of oats or corn.

On the eve of New Year--or Christmas Eve--Lemkos put a loaf of "krachun" and a sheaf of straw called "didukh" or "dido" on the table. While doing so they changed, "May bread and cattle never leave this home." Before carrying the sheaf into the room a child was told to hide underneath and low like a cow, neigh like a horse, and bleat like a sheep.

The family wanted thus to ensure that sounds like that would constantly be heard on their homestead. Apart from its magical implication, the sheaf-carrying ritual served as a kind of aesthetic symbol. A Lemko saying has it that "A stack of hay will make us gay. The rich put up a Christmas tree, and a Russian peasant will gladly do with a stack of hay."

On the first day of the New Year, Lemko housewives cackled like hens, so the hens would lay more eggs, tied a length of chain across the table so there would be no evil spirit intruding on their household and placed their feet on a metal bar so they would be as strong as two "pillars."

A panoramic view of the 7th Lemko Vatra which serves to awaken ethnic pride in the Lemko people.

Christmas parties were accompanied by various types of fortune telling. Thus, single girls tried to find out who their husbands would be. They would gather in a village hata (home) where they would cook small "vareniki" (meat

dumplings with small pieces of fried bacon called "shkvarky"). After they were ready they would place them in a large dish and bring a well-fed tomcat into the room. According to the ritual, the girl whose dumplings the cat would eat first was sure to get married ahead of her friends.

Very early on Christmas morning, the master of the house, wearing new garments, carrying a wooden pail for water and a loaf of "krachun" would walk down to the river or the spring. Unlike other ethnic groups, Lemkos would also bring along one or two stacks of oats. After sprinkling the bread with some water, thus sanctifying the loaf, they would then fill the pail with water, wipe the bread on a "ruchnyk" (embroidered towel) and, together with a pailful of water, would return home. There the bread would be tossed, allowing it to roll from the threshold to the table. If the loaf fell on its lower, flat crust, the family was believed to be in store for a long and healthy life. But if it fell the other way, on its top crust, then it was taken for granted that some family member would die an untimely death.

"Koliaduvania"--the singing of Christmas carols, exchanging witty wishes and humorous greetings was an important element of the Lemko celebration. Warm tidings were then extended to parents, children and neighbors. Whereas, previously, these caroling processions served as a manifestation of neighborly mutual help (a person in such a procession was customarily given many presents from the master of the house whom he and others in the group visited to sing a carol and greet them, including food and money), at present this ceremony has become a kind of festive pastime commonly enjoyed by youth.

CHRISTMAS EVE HOLY SUPPER

The twelve dishes may vary from family to family, but most dishes are similar. Most important is that you choose twelve different dishes. We have chosen some of the more traditional recipes to assist you planning your menu:

KUTYA - a wheat dish symbolizing peace, health and prosperity.

FISH - in memory of the early Christians; can be pickled herring, jellied fish, stuffed or fried fish.

SOUPS - borshcht, mushroom, barley, cabbage

VARENIKI - filled with potato, sauerkraut or prune

HOLUBTSI - stuffed cabbage with rice, mushrooms or buckwheat filling

MUSHROOM SAUCE OR SOUP

SAUERKRAUT AND LIMA BEANS and/or **PEAS**

BUCKWHEAT KASHA

COMPOTE OF FRUIT

BREAD - kolach

HONEY - symbolizing the sweet life in the kingdom of Heaven.

GARLIC

KESELITSA

POTATOES - browned or boiled

PAGACH

BOBALKI

EASY KUTYA

1/2 lb barley

4 cups water

1 tsp salt

1 cup honey

2 tbsp poppy seeds

2 tbsp chopped nuts

Boil barley in salted water until tender. Strain and rinse again with hot water. Cool. When ready to serve, pour honey mixed with either poppy seeds or nuts (or both) into barley.

HONEY AND GARLIC FOR HOLY SUPPER

1/4 cup or less honey

several cloves of garlic, cut into small slivers

It has always been a Christmas tradition to have garlic slices arranged on a small plate or saucer at Holy Supper. Nearby there is honey in a small dish. Each member of the family would take a piece of garlic and dip it in the honey. The significance of this dish is that the sweet honey, symbolic of the pure sweet spiritual life will help overcome the bitterness and tragedies in life, represented by the garlic. It is also known to be eaten with the hope of good health during the coming year.

SAUERKRAUT WITH LIMA BEANS OR PEAS

1 large can (2 lb) sauerkraut
1 cup water
1 onion, chopped
1/2 cup cooking oil
1 tsp salt
1/2 tsp pepper
1 lb can lima beans or peas
2 tbsp flour
1 small clove garlic, crushed (optional)

Wash sauerkraut well. Place in 2 quart pot and add enough water just to cover. Cook slowly 45 minutes to 1 hour, stirring occasionally. Saute onion in oil. Sprinkle

flour over onion and brown lightly. Add some liquid from sauerkraut to onions; season; add garlic and stir until sauce thickens. Add beans or peas to sauerkraut then add sauce and simmer about 30 minutes.

A LEMKO PEOPLE'S CALENDAR
1988 - 1991

A LEMKO ASSOCIATION PUBLICATION

Compiled by: Dr. Alexander Vostok

The Central Committee of the Lemko Association at the 33rd Convention, 1985.

Greetings for the New Year 1990! The Executive Board of the Lemko Association, the Central Committee and the Editorial Board of the KARPATSKA RUS sends best wishes for a healthy, happy and peaceful 1990 to all members of the Lemko Association, the readers of our newspaper and calendar and to all Lemkos everywhere. May we all work together to build a bright future for our people and continue our cultural heritage for generations to come.

In 1990 we wish our Lemko brothers and sisters a bright future--may all of us work to build our organizations and our culture. Let us continue our cultural life. May we never forget our language and its people. If we all work together we will build a bright tomorrow for our children.

KARPATSKA RUS AND OUR CHILDREN

More than a year has passed since KARPATSKA RUS increased the size of its English section in order to reach a greater number of our members in the language which they know best. This was done so that the younger generation which was not born in the Carpathians can learn of the life of their ancestors. The Editorial Board of

Anna Chelak appealing to the youth at the Lemko Festival

our newspaper, KARPATSKA RUS, hopes that the English readership will feel the love of the Lemkos and subscribe to the paper to learn more. We must all try to have our children read our newspaper in order to learn more about themselves--about their history, culture and language.

The English section is an important part of our organizational life and our branches must do their part to obtain new subscribers for our paper. Our children do not all speak Lemko and it is important to show them that they have a source for learning about their culture.

We should all pay more attention to the education of our children and subscribe for them. When they see the value of the newspaper, they will certainly do so on their own.

Петро Муриянка (Трохановский) найвыдатніший нині лемковський поет.

Тоту церков в Полянах побудували православны. Нині ей будівникам не дозволяеся молити Бога в середині церкви. Они примушены одслужити молитви за плотом церкви, під голым божым небом.

Janet Fuchila, director of the Karpaty Chorus, being greeted on the Lvov stage.

and friendly greetings awaited the chorus and it was an emotional welcome for the women--most of whom visited the Ukraine for the first time.

The first concert was held in the cultural building in Lvov. The huge concert hall was completely filled with many in the audience settling for standing room only. Everyone wanted to hear the chorus from America.

When the curtain opened we saw before us ten women of various ages who were dressed in Lemko costumes. Although they differed in physical appearance they were united by their love of Lemko song. With pride they open their concert with the song "Hory nashy Karpaty" (Our Carpathians Mountains). The song carries forth the love and respect the people have for their homeland and ends with the words:

"We will not give you up, our Beskids,
For we were not told to give them up,
Not by our grandfathers or greatgrandfathers."

Their singing touched everyone's heart. The ensemble performed along with "Ushmishka" (Smile) from Ivano-Frankovsk.

The concert left everyone in attendance with tears in their eyes for no one could believe that ten women, from America, could sing as they did!

While in Lvov, the Lemkovina Chorus from Rudno dedicated a concert to Karpaty. At the end of the performance both choruses joined together to perform several Lemko folk songs.

The girls spent their time in Lvov acquainting themselves with the city. They attended an Opera, visited the home of Ivan Franko, and the Museum of Folk Architecture. Before departing for Ternopol they visited the Lichakovsky Cemetery where they placed bouquets of flowers at the memorial to those who gave their lives at Talerhof, at the grave of Ivan Franko and Markian Shashkevich.

The group departed by bus for Ternopol and then to Kiev and Kanev. The successful performance of Karpaty in Lvov once again showed the love people have for their homeland and further strengthens the friendship between the USSR and the United States.

Karpaty members enjoying themselves on the grounds of the Lvov museum of ethnic culture.

THE 21st LEMKO FESTIVAL

Gary Nova, performing Russian songs.

"In the Carpathians
Lived the Lemkos
My homeland Lemkovina
I cannot forget...."

It is hard to believe that 21 Lemko Festivals have been held at Lemko Resort. The excitement of the 21st was just as great as the excitement of the first one held. The participants have changed over the years, the audience has changed, but the one fact that remains the same is that each year, in the Catskills of New York (the U.S. Carpathians), in August, Lemkos from far and wide gather to celebrate their cultural heritage.

1989 was no different. Early in the morning people began arriving, first for the Divine Liturgy and then for the concert program itself. When one thinks of the many talented artists we have been privileged to see and hear it becomes mind-boggling. Where else would we get the chance to hear the talents of our brothers and sisters in Europe but at Lemko Resort at the Festival.

Martha Binart, our Lemko poet, with her husband, Harry.

Seman Madezelian, Lemko author

Those who work on the Lemko Festival cannot begin to imagine the great service they are performing for their cultural heritage. Our groups also provide us with the love for our culture that is needed to maintain our identity.

The 21st Festival was again a success. Karpaty chorus, Limbora Slovak Dancers, the Steve Wolownik Balalaika group, and Sasha Vostok were among those participating from the Lemkos living here in America. Fedor Goch who is well-known to us all came from Lemkovina to enrich our Festival as well. Halyna Havrish, Alexander Teliha and Victor Chumak visited us from the Ukraine. Every performer showed to the utmost the beauty of our culture and why we must all work to continue this important part of our lives here in America.

We shall see you all at the 22nd Festival!

The younger generation loves the Festival.

LEMKOS IN THEIR STRUGGLE FOR REUNIFICATION

Petro Kohutov

The revolutionary events of 1917 in Russia had a strong impact on the emergence of the national liberation movement of the oppressed peoples in the Austro-Hungarian Monarchy. In Lemkovina this movement developed under extremely complex conditions. The economic backwardness, illiteracy and poverty of the local population was among the major reasons for this difficulty.

Folk singers Nina, Maria and Danyila Baiko.

The fact that thousands of able-bodied persons emigrated to the United States and the intelligentsia and politically-minded peasantry was physically destroyed or scattered during the years of World War I also contributed to this difficulty. Despite all this, the movement for social liberation, for the realization of the people's age-old dream to reunite with their brothers in the East gained a fresh impetus after the collapse of the Austro-Hungarian Monarchy.

Public assemblies known as "vichy" were held in the villages and townships of the northern and southern slopes of the Carpathians. Participating in them was the population of the Lemko and Presov area, including Lemkos who returned home from Russian POW camps.

The former servicemen were not only passive observers, but also direct participants in the socialist revolution.

In December 1917 representatives from villages of the Sanok area gathered for a vichy in the village of Vyslik. The local priest, Panteleimon Shpylka, quoted 13 paragraphs of Wilson's Declaration "On the Right of Nations for Self-Determination" and called upon those present to establish a republic. Panteleimon Shpylka from Vyslik, Mikhaïlo Krik from Pryluky and Andriy Kir from Komancha were elected into the Provisional Government. The detachment of people's volunteers was also organized to maintain law and order. The public assembly unanimously expressed a desire to reunite with the Ukraine.

The Republic of Komancha existed for only one month. Polish troops invaded its territory and arrested Andriy Kir. Panteleimon Shpylka and Mikhaïlo Kril managed to escape and found themselves in Transcarpathia.

The second and most important part of the highland, in regard to the revolutionary-liberation movement became central and western Lemkovina.

On October 30, 1918, a meeting of delegates of the People's Soviet took place in the village of Hladyshiv. At this meeting they discussed the issues concerning the organization of a local government and preparations for the All-Lemko Forum.

The hearts of local peasants were overjoyed as they busied themselves with preparations for the forum scheduled to be held on December 5, 1918, in the village of Florinka. Work in the People's Soviet was in full swing. Schools and libraries were opened, cooperative societies and voluntary people's detachments were organized. Delegates to the All-Lemko forum were being elected throughout the land.

On the eve of the forum, the initiative group composed of the local priest Vasyl Kuryl, lawyer Yaroslav Kachmarchyk, clergyman Dmytro Khyliak, peasant Mykola Hromosyak and teacher Mefodiy Trokhanovsky discussed the agenda of the public assembly, prepared the draft resolution and other related documents.

December 1918 in Lemkovina was frosty. The snow white attire of the Carpathians made the forest-grown mountains inimitably beautiful. Five hundred delegates from the People's Soviet who represented 130 villages and townships of Lemkovina came to attend the forum in Florinka. Among those present were delegates of the Polish government and Lemko immigration in the United

States as well as from the Presov area. At midday the church bells started to tone solemnly. Vasyl Kurylo warmly greeted the delegates and guests to the forum. He said that the day was of extreme importance to the history of the nation. Dmytro Khyliak spoke on the past of Lemkovina stating that the Lemkos had been living in the Carpathians for many, many years and this was their autonomous region. Up to the 14th century this area was part of Kievan Rus and then it was conquered by feudal Poland. Dr. Yaroslav Kachmarchyk spoke about the October Socialist Revolution in Russia and the Ukraine and the influence it provided on the revolutionary-liberation movement in Lemkovina. He also analyzed the situation concerning the peoples of the former Austro-Hungarian Monarchy and mentioned Wilson's program "On the Right of Nations for Self-Determination" saying that the Lemkos should heed to it and act accordingly.

Victor Hladyk spoke on behalf of the Lemko emigration in the United States. He assured those present that Lemkos living in the United States would always be ready to render material and moral assistance to their brothers in the Carpathians.

The forum elected the Executive Committee of the Lemko People's Republic. It was made up of Dr. Yaroslav Kachmarchyk, a lawyer from Mushyna, Dmytro Khyliak, a priest from Izby, and Myroslav Hromosyak, a peasant from Krynytsa.

The political declaration adopted by the public assembly read in particular: "The Lemkos' sole, vital, purposeful and useful orientation was and continues to be their striving for reunification with their brothers in the East into a single political body." In order to fulfill this goal they decided to send delegations to the Paris Peace Conference, to the government of the Soviet Ukraine in Kiev, and to the Polish government in Warsaw. It is worth

mentioning that official Polish circles showed a respectful attitude to the resolution of the All-Lemko Forum and even helped in their realization.

In agreement with Polish authorities, a building in Hrybiv, which formerly housed the local elders' administration, was turned into the residence of the Lemko People's Republic (LPR). A representative of the Polish government assigned the newly formed voluntary people's detachment of the LPR 50 rifles, two machine guns and ammunition.

In April 1918, Dr. Yaroslav Kachmarchyk conducted

negotiations in Warsaw with Prime Minister Andrei Morachewski and Colonel Stansilaw Rybak, Minister of War. In the course of negotiations they came to an agreement that Poland would not interfere with the self-determination of Lemkos until this problem was resolved at the Paris Peace Conference. A delegation composed of V. Hladyk, P. Dzvonchuk and D. Markov (the latter was also authorized to represent the interests of Galicia) were dispatched to attend the Paris Peace Conference. P. Makuh and D. Kashuk made their way to Kiev. Dr. Y. Kachmarchyk handed over the Declaration to the Polish government.

In Paris, representatives from Lemkovina were received at the secretariat headquarters of the Peace Conference by Dr. Cramerge. The declaration of the All-Lemko Forum was personally handed over to the Chairman of the Peace Conference Clemensau by delegate D. Markov.

The problem of Lemkovina and Galicia was studied by the commission headed by French General Leraux. D. Markov, V. Hladyk, and P. Dzvonchuk were among the participants of this commission's sitting. The delegation sent by S. Petlura (composed of Sydorenko and Paneiko) was also in Paris at that time. It objected to the reunification of Galicia with the Ukraine. At a session of the special commission headed by General Beautas, Sydorenko said: "Our greatest desire is to keep good relations with Poland, whose interests coincide with ours." On May 21, 1919, Sydorenko confirmed this statement for the second time before the Supreme Soviet of the Peace Conference. The next day, Petlura's delegation was received by George Bengeamin Clemensau, and a month later, on June 25, the Supreme Soviet of the Peace Conference gave Poland its consent to occupy Galicia and Lemkovina.

Practical deeds of the ruling circles of the Ukrainian nationalist organizations played into Poland's hands and ended with the Warsaw Agreement of April 22, 1922, whereby S. Petlura refused a separate Galicia, Volyn, Polissya, Khomshchyna and Lemkovina in favor of Poland.

The failure of the Lemkos at the International Forum was caused by the fact that the Peace Conference, and George Bengeamin Clemensau himself, wanted to establish a great Poland which would be a reliable ally of the Western countries against both the Soviet state and Germany. Such a formulation of the Polish question at the Peace Conference did not allow to simplify the destiny of Galicia and Lemkovina in conformity with the will of the

Karpaty members paying tribute to Taras Shevchenko, Kaniv, Ukr.SSR

Rusyn Ukrainians.

1919 was coming to an end. The international situation was worsening by the day. This was dangerous for the Lemko People's Republic. The Civil War was raging in the Soviet Republic and the Ukraine had to fight off the attacks of the Pilsudsky legions armed by the Entente. Poland found itself under the rule of reactionary bourgeoisie.

The second All-Lemko Forum, held on March 12, 1920, in Florinka, was attended by 600 delegates who represented the entire Lemko area. Having discussed both the domestic and foreign situation of the republic, the Forum authorized the government to negotiate with Czechoslovakia on appending Lemkovina to this country while safeguarding its autonomous status. This is proved by the memorandum of the Lemko People's Republic sent to the Czechoslovakian government in March 1920. The document is kept in the archive of the Ministry of Foreign Affairs of the Czechoslovak Socialist Republic.

The Polish government, upon obtaining the resolution of the Paris Peace Conference on its eastern frontiers, abolished the Lemko People's Republic and its government in January 1921. Dr. Yaroslav Kachmarchyk, Dmytro Khyliak and Mykola Hromosyak were arrested.

The political declaration of December 5, 1918, adopted by the All-Lemko Forum in Florinka, was handed over by a British diplomat to Count Galicki, representative of Poland at the Peace Conference. This declaration became the main document at a political lawsuit held in Nowy Sacz where the government of the Lemko People's Republic was brought to trial.

The court hearing took place on June 10, 1921.

The indictment had it that Dr. Yaroslav Kachmarchyk, 36, a lawyer from Mushyn, Dmytro Khyliak, 54, a priest of Izby, and Mykola Hromosyak, 74, a peasant from Krynytsa, were guilty of organizing, after the Austro-Hungarian Monarchy had collapsed, meetings, public assemblies, and, of making speeches asserting that the Lemkos in Lemkovina were autonomous and, as a sovereign nation, did not recognize Polish authority. Instead, continued the indictment, they wished to be independent and set a goal to reunite with the Soviet Ukraine.

In his speech, the prosecutor said that when dark clouds hung over Poland, the Lemkos sided with the Bolsheviks who were enemies of this state. He asked the jury to bring in the most severe verdict.

However, by a majority of votes, the accused were acquitted.

The revolutionary-liberation movement also seized the Presov area which was situated on the southern slopes of the Carpathians and inhabited by Rusyns. I. Polyvka, an outstanding public figure from Makovitsa, organized a meeting of representatives from the entire area on November 8, 1918 in Stara Lyubovnia. The main idea of all speeches at this meeting was that the Lemkos had a

century-old dream of reuniting with their brothers into a great Ukraine. At the meeting, they elected the People's Soviet, also adopted the political declaration and program. However, shortly after this event, the Czechoslovak legions occupied the Presov area, and the organizers of the People's Soviet headed by I. Polyvka were arrested.

The Rusyns of Transcarpathia held a forum on May 8, 1919 in Uzhgorod. Here, in Uzhgorod, they once again confirmed the people's will and striving for reunification. The new occupation of Transcarpathia was an obstacle in the realization of their long-cherished aspiration.

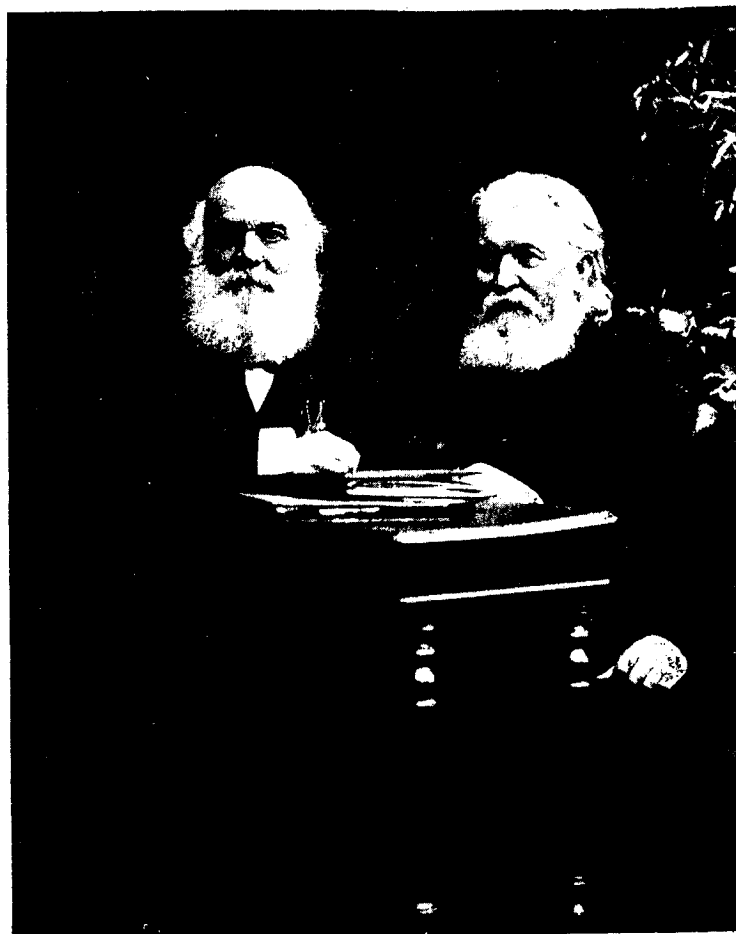
IVAN NAUMOVYCH: PEOPLE'S ENLIGHTENER OF HALYCHYNA

S. Karpatsky

In the last century, the provincial government of Galicia, while pleasing the Vatican and the Austrian throne, tried all ways to suppress the Eastern Orthodox rite and its traditions. It wanted to Catholicize and Polonize the Rusyns of the area. The ruling circles of the Uniate clergy also promoted, in every possible way, the conversion of the local population to Catholicism. The Uniate priest, Ivan Naumovych, resolutely came out in defense of the Eastern rite and the national name of Galicians. He continuously stressed that Galicians were closer spiritually to Kiev than to Rome and that four million Galician Greek Catholics should return to the lap of the Orthodox faith traditionally professed by their forefathers so they could feel themselves spiritually and culturally united with their brothers in the Ukraine.

In 1882, a political lawsuit took place in Lvov bringing action against Naumovych and a group of persons who thought the same way he did. Among the accused were Volodymyr Naumovych, a University student, Adolf Dobryansky, writer and public figure from Transcarpathia, his daughter Olga Hrabar, Alexander Markov, editor of the newspaper "Prolom" (the Break), Venedict Poloshchansky, editor of the newspaper "Slovo" (The Word), Mykola Shcherban, editor of the magazine "Nauka" (Science), Alexander Nychai, manager of the "Public Trade," Mykola Ohonovsky, a lawyer from Kolomiya, Ivan Shpunder, a peasant from the Hnylychky village, Alexander Zalusky, a worker from Zbarazh, and Vasyl Lahala, a University student.

Ivan Naumovych was prosecuted for his help in returning the Uniate parish of the village of Hnylychky to the Orthodox church. He did not reject the accusation and confirmed that he had fulfilled the request of the Hnylychky peasants by writing an application on conversion to Orthodoxy. He did so because he believed that this step was logical and well-grounded--in Orthodox Kiev they speak the same native tongue, conduct the same

I.G. Naumovich(right) with Y.F. Glovacky, 1883.

divine services, have the same holy days and similarly decorated churches. The other accused also spoke convincingly in their defense. The court found only four of those being prosecuted guilty. Naumovych was sentenced to eight months in prison, Poloshchansky to five months

and Shpunder and Zalusky to three months respectively.

The prosecutor was dissatisfied with the verdict and wrote an appeal. The Supreme Court in Vienna heard it on April 23 and 30, 1882. There was no change in the verdict.

Max Menger, Vienna barrister, sounded quite persuasive during the hearing. He said that the accused were deliberately writing to join Galicia to Russia. However, nothing was said in the indictment that proved what they had done in this respect. The judges touched upon the language problem but this had been in existence for hundreds of years. The accused were not guilty that the peasants of the Hnylychky village returned to the lap of the Orthodox Church. The locals found themselves in conflict with the Uniate priest, and the wife of the landlord, professing Orthodoxy, went to Chernivtsi and came back bringing with her an Orthodox priest. In the eyes of the Prosecutor, this was a peasants' revolt undermining the foundation of the Austrian state.

Cardinal Sylvester Sembratovych suggested that Ivan Naumovych change his mind regarding his past conduct and beliefs and in return Naumovych would regain his priesthood and his parish. Naumovych declined offer. "I am a humble man charged by the Uniates with schism, thereby giving you cause for my excommunication," wrote Ivan Naumovych. "I am forbidden to conduct divine services and forcefully separated from my parish. For thirty years I worked in the garden of God with love and diligence for the benefit of not only my parishioners, but for Galicians at large."

"Common folk would elect me to the Galician Sejm and even a deputy to the Central Parliament of the Austro-Hungarian Empire. I have never been a smooth-tongued person and always told the truth. The truth gives birth to hatred. The enemies of the Greek rite and of our nation, indeed, felt this hatred. They never stop persecuting me. They don't like that I defend the purity of the rite and tradition in the Greek Church in accordance with the resolution of the Florence Council and that I am not in favor of Catholicizing and Polonizing the Galicians of the Greek rite."

Ivan Naumovych left the Austro-Hungarian Empire and went to Kiev. However, the Russian reactionary forces appeared to be in no way better than the Austro-Hungarian administration. The freedom of action of which he dreamed was out of the question in Kiev as well.

The Synod permitted Ivan Naumovych to engage himself in the literary activities at the Parish School. While in Kiev he wrote articles, short stories, composed calendars for Galician editions which became very popular among the peasants.

Ivan Naumovych always showed concern for the miserable life of the Galician peasants, and so he directed his efforts in helping to resettle them into the poorly populated areas of the Russian Empire.

The czarist government supported this undertaking. Naumovych, together with his friend Ivan Bilorusky, a peasant from Hnylychky, went to the Caucasus to find a location that would be suitable for resettlement. On April 16, 1891, Ivan Naumovych died suddenly at the Novorosiysk hotel. Medical experts confirmed that his death was caused by poison of plant origin.

In Halychyna Ivan Naumovych was called a people's enlightener because his entire life was devoted to preserving folk traditions and the national name of the Rusyns and to improving the economic situation of the common folk.

While talking with peasants Ivan Naumovych used their language. He believed that their salvation was in the reunion with their brothers in the East. In 1866 he delivered a report at the Sejm session which dealt with the national question. He said, in particular: "You are unable to annihilate Rus. It existed, exists and will continue to exist." For the common folk, he established the cultural and Educational Society whose motto was: "Pray, learn, work, be sober-minded." He published the newspaper "Nauka" (Science). On its pages he carried articles on history, literature, ethnography, and presented medical and household pieces of information.

Ivan Franko highly praised the activities of Ivan Naumovych, the son of a village teacher from Kozlove: "By the end of 1871 Ivan Naumovych began to publish a popular newspaper "Nauka" whose language was typically folk and quite pure. The newspaper became quite popular with the common folk in Kolomiya because it helped not only in awakening the national spirit, but it stimulated the people's interest in political and economic affairs."

LEMKO POET

Petro Kohutov

"At dawn intently looked the lad,
But could not find his own.
Bohdan-Igor Antonych

I will never forget my first meeting with Bohdan-Igor Antonych in January 1934 in the People's House in Lvov where we attended cooperative courses. One frosty evening the poet unexpectedly came to our dormitory where seven lads from the Lemko area were living.

He was of average height, wore glasses, and held a newspaper in his hand. A kind smile lit up his face. He greeted us warmly. We began a vivid and frank discussion about the fate of the Lemko area, about the severe condition of economic and cultural neglect which was forcing the Lemkos to look for work in foreign lands. He told us how difficult it was for Ukrainians to receive a higher education, especially if you were a Lemko under the arbitrary rule of bourgeois Poland. And then, as if bewitched, we listened to the verses of our fellow

countryman and were intoxicated from happiness. They were like a breath of fresh air in spring when the flowers are in bloom. His verses not only skillfully painted a picture of the bitter fate of the Lemkos, but personified an open window into a world of hope. Only Bohdan-Igor

Antonych, strongly in love with the fairytale beauty of his native parts could so deeply understand it, feel a love for the soil, forests, trees, flowers and animals, to love people and the world, praise life and spring.

At that time we did not perceive all the grandeur of the poetic activity of Bohdan-Igor Antonych and the prominent place it occupied not only in Ukrainian, but in Slavic literature.

During the three months I spent in Lvov, I was fortunate to meet with the poet several times, and I will remember these meetings forever.

In the preface of the collection of poetry by Bohdan-Igor Antonych which was published in Kiev, the well-known Ukrainian poet Dmytro Pavlychko wrote: "It is for certain that our grandchildren will stand in the temple of his creativity, amazed and enlightened by the golden mosaic glass of his landscapes, will take no notice of the ugly paintings in the corner and together with the poet will sing praise to the sun, life and man."

On the yellow-from-time page in the collection of verses "Greeting to Life", the poet's inscription reads: "To Lemko Petro with love and best warm wishes for a bright destiny." They remind me of my youth and my joyous meetings with Bohdan-Igor Antonych.

For some time Bohdan-Igor Antonych was rarely mentioned in literature. Only 25 years after his death did his name emerge in Kiev, Presov, Warsaw and Prague. He emerged before us as a poet of the new national awakening of the Lemko area, conscious of its ethnographic and spiritual link with the Ukrainian people. He is eternally remembered in Ukrainian poetry.

The lyrical talent of Bohdan-Igor Antonych made its strongest influence from 1931-1934 when he wrote: "Three Rings" (1934), the best collection of verses from his poetic works. As to his sincerity, Bohdan-Igor Antonych is compared to the most famous lyricists of world literature. His verses are joyous and modest as a first love, as a clear mountain stream. They contain the world of the poet--his stormy youth, against the background of the eternal beauty of the Lemko landscapes, poetic soul and childish amazement and inquisitive eyes.

The poet deeply experienced the great gift of nature--youth which became the medicinal source of his creativity.

O, Youth, you are one
pure and wonderful.

A sincere and youthful life inspired by spring can be felt in the "Elegy about a Singing Door" in which the poet described the Lemko area and appeared as the "highlander glorifying life." A hymn to youth and his enchanting Lemko area is described in his "Elegy about the Keys to Love." In his verse "Christmas" Bohdan-Igor Antonych transfers a biblical legend from the sacred land to the Lemko area.

Many of his verses in the collection "Three Rings" are devoted to the pain of his native Lemko homeland. He bore this pain in his heart until his dying day.

No one before Bohdan-Igor Antonych and no one after him has praised the land of the Lower Beskid Mountains as he did.

Bohdan-Igor Antonych was born on October 5, 1909, in the village of Novitsya, Lemko province, into the family of a priest. During the years of World War I he spent some time in Vienna and in the Presov area. He finished a gymnasium in Syanok and the University in Lvov where he remained to live out his days. He died of pneumonia on July 6, 1937.

(Photo): Bohdan-Igor Antonych (1909-1937)

MORE ON THE SUBJECT OF LEMKOS...

In 1867, the Moscow University Digest (Moskovskiye Universitetskiye Novosti) carried an essay by Professor Neil Popov entitled "Ruthenian Residents of the Eastern Carpathian Slopes." It should be noted that during that period Lemkos were referred to--especially by people in the Russian Empire--as Carpatho-Rusyns or Rusyns. The name originates from Kievan Rus, centuries back, and has been preserved ever since. It is specifically used by Lemkos in their respective countries of residence.

Professor Popov, apart from Lemko and Ruthenian (Rusyn) uses the term "highlander," indicating people living in a mountainous area.

At a conference of Moscow University scholars held on December 19, 1866, Professor Popov's survey was discussed and highly praised. Let us take a closer look at the life and cultural heritage of our ancestors of the past century as seen through the eyes of this Russian scholar.

In his fundamental work Professor Popov portrays Lemkos as courageous, strong-willed, well-built, physically attractive, energetic and habitually cheerful people. They are straightforward (he writes), outspoken, sensitive to others' misfortunes, religious, hospitable, clever, and remarkably patient. They willingly take part in any new undertaking and never abandon it until they have accomplished it. Their frank and open-hearted disposition is testified to by their words as well as deeds. You won't

Mary Ann Maryn, Eva Wan and Nancy Porada placing flowers at the monument commemorating Talerhof Concentration Camp victims.

find another individual with whom it is as easy to reconcile as with a Lemko. All it takes (Professor Popov continues) is a bit of convincing him that he would be better off if he confessed to a wrongdoing. He will oblige and will sincerely repent. He will quickly forget insult because a Lemko has a kind and forgiving heart. He wishes well to one and all.

Professor Popov explains the strong religious affiliation of the Lemkos by the fact that this people lives high in the

mountains, being closer to the firmament, surrounded by all those wonders of nature that constantly remind them of His Almighty Presence.

The soils of Lemkovina are anything but fertile writes Professor Popov. They call for back-breaking daily toil. Still, these farmers are inseparably bound to their land because they regard it as a heritage handed down by their forefathers. To a Lemko, no valley can match the beauty of his beloved highland.

Every spring the Lemkos herd flocks of sheep up the precarious Carpathian footpaths. Once they reach a polonina pasture they build a "koshara" (sheepfold) where the cattle is driven at the end of the day and left to spend the night. They also put up special shepherd huts, known as kolyba, in which they make ewe cheese and where the "baky" or "yoogazie" (senior herders) sleep.

This people is in constant, close contact with the elements, so they have a keen awareness of the climate and can forecast the weather with a fair amount of accuracy, often in the form of a folk poetic narrative, based on ancient legends, sagas, and fairy tales.

In talking of legends writes Popova, they owe their existence to the Christian faith. One of the most popular folk renditions is about Kanigunda, a woman made saint, whom the angels saved from a Tartar horde by building an impregnable castle high in the Carpathian Mountains, in which she hid with the swift, violent Dunajes raging down below. Other versions have it that Kanigunda found refuge from the heathens by stepping on a stone somewhere in the Carpathian Mountains, leaving her footprint there. Still other narratives say that there was the river Poprad and that salt deposits were discovered in Velichka. Quite a number of legends are about St. John from Ducla and the brothers Sts. Hevrosiy and Protasiy.

The term "Lemko" originates neither from a place-name nor from that of some or other tribe or clan. It comes from the word "lem" (Professor Popov stresses) in the vernacular, meaning "if"; "only"; "however," etc.

Lemkos are known for their jealous care about ancestral history and folkways. Separated from their maternal roots in Kievan Rus they have preserved their identity in the strange environs with the assistance of their Orthodox faith. They observe their rites and build and decorate their Houses of God with loving care. It is in the Church that they seek and are conferred their ultimate wisdom. They also frequent the monasteries at Krasny Brod and Mt. Bukova in Priashevshchyna. No Lemko is likely to begin

any undertaking without first seeking counsel and inspiration from Our Lord just as he will always turn to Him in time of grave need or disaster, and will praise Him when some luck has come his way.

Christian morality exerts a ponderable influence upon the Lemkos. A Lemko will steal a pinch of salt or a small strip of leather only when hopelessly in need. No cases of theft on a larger scale have been reported from Lemkovina, Professor Popov writes.

Lemkos don't prosper by tilling. There is even a folk saying that a Lemko is happy only when his oat and potato crops are good. They sow barley which they grind in mortars to make "pentsaky;" also wheat to make "styranka" (dough boiled in water or milk), which is a special festive treat, and rye to grind flour to bake bread (in mixture with oat flour).

Professor Popov proceeds to inform us that what a Lemko farmer cannot receive from his plot he tries to compensate for by trading in sheep and young bulls. Almost every Lemko farmstead sends a couple of its younger children to earn a living in Hungary.

Lemkos are quite fond of singing. Their women sing when harvesting, raking hay, grinding grain, milking cows--in other words, whenever they are busy with farm chores.

There is a standing tradition in Lemkovina. When a girl begins to sing, the tune is picked by another, then another, and then by many other maidens, until the song seems to be heard all over the mountains. Lemko men seldom sing--never at work, and only sometimes when dancing. More often than not they prefer to play their flutes and fifes.

Lemko songs can be divided into those sung during work hours, also when dancing, enjoying one's leisure time, and at wedding parties. Of course there are also lullabies. The songs sung when working are basically Slovak by the contents and lyrics because in these songs one can discern the mixed Slovak-Lemko dialect. These songs often use purely Slovak names, but the songs vary in terms of the plot. Generally such a song is made up of two parts. The first tells of the beauty of the native land and the second one describes one's sense of joy, happiness, and grief. Such songs are performed using three essentially similar melodies. Those sung when dancing are also partially Slovak with the tune answering the beat of the dance. By and large, these songs originate in Hungary.

Lemkos love new songs. They learn them adapt them to their folk style by substituting Slovak words for Lemko, so

Yaroslav Trokhanovsky, director of the Lemkovina Chorus, Lemkovina, Poland.

that an originally Slovak song may turn into a Slovak-Lemko one eventually to assume a wholly Lemko character.

Lemko character dominates in wedding songs which are absolutely devoid of Slavic influence. These preserve the spirit, the vernacular, the history, and the cultural heritage of the people. Most of the lullabies are essentially Lemko in spirit. Their tunes are slow and sad. Religious songs are also widespread. These are performed during Matins and during the Lenten period. Numerically few, these songs boast excellent lyrics and slow, bewitching music. They are informative and their origin reaches deep in the mist of centuries...

Professor Popov writes that Lemkos have another beautiful tradition. They always come to work wearing clean clothes--men, women and children alike.

Lemkos wear short light garments known as "chuga." Their trousers are adorned with blue or red stripes. In winter, men wear "kholoshnya," white thick cloth pants. In

summer they sport fine linen trousers. Special festive occasions warrant "better wear"--blue pants of woolen cloth. All of these are worn tucked in the boots, and every pair of pants is held in place with the aid of a long black strip of leather, a belt adorned by rows of ornate buttons. The shirt has a slit-front. The "hunka" is more often than not a short coarse woolen jacket, dyed white or black, reminding one of its Hutsul prototype. Lemkos also favor the "leibyk" (vest) done in blue cloth with two or three rows of buttons running both sides, and threading the shoulders. Black hats have broad rims, bent upwards after the Hungarian fashion. Men's fedoras have string or broadbands with clustered ends inside which they fashion flowers or feathers. In winter they wear low hats of special design, complete with earflaps.

Lemko footwear is made up of "kerptsi" or "khodaky" (shoes). Like the other Carpathian highlanders, young Lemkos sport "skirni" (boots) to which they attach spurs on festive occasions like village dances, holidays, etc.

Lemko women's wear is more "homogenous" than men's--the only difference being the type of stitch used in the head kerchief (shawl), the form of the corset, and the shape of the "pyatsjurka" (string of beads). Most women favor white shawls, but the elder ones wear blue kerchiefs (babushkas) with white or yellow dots for work.

On festive occasions, middle-aged women put on red shawls, tying them so that the longer end can be tossed over the shoulder. Maidens wear no shawls or babushkas. They tie their hair in a single braid.

A sixteen-year-old girl would be scandalized if she were to enter church with bare feet, so she would carry her boots in her hands all the way to church and put them on before stepping inside. After the service she would remove them again and go barefoot all the way home.

Both women and maidens wear "polka" dot, long narrow shawls, folded twice, to church. In fact, a woman or girl cannot go to church, to a party or a neighboring village unless she wears a "polka."

"Menta" is a very special, beautiful garment native to every Lemko woman. It is a green woolen skirt, lined at the hem by fox fur and adorned with blue bands. A bride cannot appear for the wedding without wearing a "menta" (skirt). The same applies to the maids of honor.

Many a generation has come to pass. People's living conditions, their way of life has undergone noticeable changes. New political and economic systems have appeared. Still, Professor Popov's essay has retained its

ethnic topicality. At present, every Lemko must not only pride him or herself on the character and culture of their forefathers, but also try to know them better.

Fedir Aristov: CREATIVE ENDEAVORS DEVOTED TO LEMKOS

One hundred years have passed since the birth of Fedir Aristov. He belonged to the circle of those progressive scholars whose scientific, literary and pedagogical activities began in pre-revolutionary Russia and continued to Soviet times.

Fedir Aristov (born October 14, 1888, in Varnaya, Kostroma township; died November 5, 1932 in Moscow) was an historian, literary critic, ethnographer and archaeologist. In 1907 he graduated from the Moscow Commercial Institute, Department of Economics, and simultaneously from the History and Philology Department of the Moscow University. His doctoral thesis was defended after the October Revolution of 1917. He was among the founders and teachers of the State University of Tbilisi (1918-1920). Aristov taught at the Officers' Training Center in Feodosia in the Crimea from 1920-1922. From 1922 Fedir Aristov was a Professor at Moscow University specializing in the history and literature of the Czech, Slovak and Polish peoples as well as those of other Slavic nations.

Credit should be given to Fedir Aristov for his great contribution to the studies of the Carpathian area and its population.

It was in 1907, in Moscow, that Fedir Aristov founded the Carpatho-Rusyn Museum which boasted about 100,000 exhibits narrating the history, literature, ethnography, geography, and art of Carpathian Rus. These materials were used by the scholar when he was working on the three-volume edition "Carpatho-Rusyn Writers." The first volume came off the press in 1916 and was reprinted in 1918. The author was awarded the Shakhmatov Prize by the Russian Academy of Sciences for this work. The book included "The History of Carpathian Rus" and biographical sketches on D. Zubrytsky, A. Dukhnovych, M. Ustyjanovych, Ya. Holovatsky, I. Ranovsky, A. Dobriansky, A. Petrushevych, I. Hulashevych in addition to 32 portraits--21 of which were presented to the reader as originals.

The second volume which remained in the form of galleys only, carried the biographical essays of I.

Professor F. Aristov with his children--Nikolai, Tatiana and Tamara.

Naumovych, B. Didytsky, I. Sharanévych, V. Zalozétsky, O. Kralytsky, I. Silvai, V. Khylyak, E. Fentsyk, F. Svystun, O. Markov, N. Kupchanko, V. Shchavynsky and A. Polyansky. The third volume contained essays on O. Monchalovsky, V. Lutsyk, I. Protsyk, I. Makarov, I. Verhun, Yu. Yavorsky, M. Hlushkevych. In addition it contained "The History of All-Russian Literature" in Carpathian Rus. Such

outstanding Russian scholars as O. Pokrovsky, I. Grot and I. Linchenko highly regarded this work.

No less important was the Carpatho-Rusyn card index compiled by the scholar. It numbered over ten thousand cards in which were reflected different materials on the spiritual and material culture of this ethnic group of the Carpathian area.

The idea of creating such a card index came to Fedir Aristov years back when he was still a young man and started to collect the materials for the Carpatho-Rusyn Museum. This set of cards constantly increased in size. However, both the card index and the museum exhibits faced their bad luck. In the summer of 1917 the museum premises were transformed into a hospital for sick and wounded servicemen. The card index and exhibits were packed and deposited in the local bond shop. Those were the times when devastation reigned in the country. The bond shop was plundered and the scholar's priceless materials perished.

Fedir Aristov wanted the wide circles of Russian public to be better acquainted with the works of Carpatho-Russian authors. Having this in mind he decided to publish the "Library of Carpatho-Rusyn Writers" which was to include the best creations of poets and prosaists of the Carpathian area. The Library's number of volumes was planned to be thirty. After the painstaking work of collecting the materials and numerous consultations with literary critics, the best works were selected for printing. Every volume was dedicated to one author only. In 1905 works by A. Dukhnovych, O. Polyansky, F. Svystun and O. Monchalovsky came off the press. Writings by M. Hlushkevych and V. Zalozetsky were also prepared for printing but failed to appear on the shelves because of a lack of funds.

Fedir Aristov collected the materials personally, and edited them, supplementing each volume with the necessary literary and historic commentaries and short biographies of the authors.

Some manuscripts of the scholar which can be found in the archives are dedicated to the Carpathian them. They include "The History of Carpathian Rus" and "The Literary Processes in Subcarpathian (Hungarian) Rus."

The frontiers of the states, with Halychyna, Subcarpathia and Transcarpathia as part of their territory, were constantly changed during the centuries. Only after World War II did these lands, excluding Lemkovina, Kholmshchyna and Pryashivshchyna enter the USSR.

Fedir Aristov's works vividly acquaint us with the wonderful culture of our people of the past. The scholar was the first in Russia to collect and present as a whole the great riches of Carpatho-Russian literature. Besides, he studied the national roots of these riches and their social value.

The Lemko people are grateful to Fedir Aristov for his tireless work for their benefit--for the valuable materials he collected reflecting the history, literature and culture of the Carpathian area.

CHRISTIANITY IN TRANSCARPATHIA

According to historical sources, Eastern Orthodoxy spread in Transcarpathia between the X-XIII centuries. It should be noted, however, that in the X century, and until the reign of Grand Duke Yaroslav the Wise, there was no formal breakup between the Eastern Orthodox and the Roman Catholic Church. The so-called Ecumenical Church prevailed at that time.

The earliest traces of Christianity, dating back to the XI-XII centuries, are found in the burial sites unearthed in the neighboring southern regions of Eastern Slovakia. Scientists believe that both Slavs and Hungarians (Magyars) were buried there.

The Eastern Orthodox faith was brought to the western Slavic lands--to Moravia and beyond the Danube--by the two sanctified enlighteners, Cyril and Methodius. A. Galaga, a Slovak researcher, carried out a linguistic analysis of some church books and suggested that Cyril and Methodius had also visited an area known as Verkhne Potissya (Upstream Tisza). There is also information to the effect that Christianity extended to that territory even earlier. It is a letter written by a pilgrim to Pope Benedict VII (975-984 A.D.), in which he mentioned the existence of seven Christian parishes in Potissya... This data subsequently prompted several Transcarpathian historians to assume that the Mukachevo Bishopric had been one of the seven Pannonia Episcopates, or that it had emerged while St. Methodius was still at work. A. Petrov and a Transcarpathian scholar, A. Hodinka, came out against this assumption. Hodinka pointed out that although Greek Orthodox adherents are often mentioned as residing in the Hungarian Monarchy, in late XV century Hungarian sources, there is no mention of Greek (Eastern) Orthodox bishoprics.

Monument to Duke Vladimir, Equal to the Apostles, in Kiev. Spectral religious service was conducted here in connection with the Millennium of the Baptism of Old Rus. June 16, 1988.

The Orthodox Episcopate of Mukachevo, after the Magyar feudal lords had seized Transcarpathia at the turn of the XIII century was first mentioned in some of the messages signed by Hungarian King Ladislas II, starting in 1491. The first such scroll commanded the Ukrainians and

Wallachians to abide by the orders of the Episcopate and pay church dues. A second scroll makes it clear that the local feudal lords and authorities did their best to interfere with the collection of such eparchial taxes.

Before the Eastern Orthodox see was founded in Mukachevo, the Eastern Slavic adherents and clergymen of Transcarpathia had been subordinated, in all religious matters, to the Orthodox eparchy of Przemyśl. Evidence of this is found in a message to Pope Alexander VII, signed by Bishop Stanislaw Sarnowski of Przemyśl, dated 1660, and in the one sent in 1665 and signed by Yakov Susha the Uniate Bishop of Chelm.

There is yet another historical document entitled "On the Origin, Multiplication and Settlement of the Ruthenian People in Hungary." The Mukachevo Eparchy (by then totally converted to Greek Orthodoxy) had it published in Rome in 1749. Among other things, it reads that the Old Rus population of Transcarpathia "has for centuries remained Christian, adhering to the Eastern Orthodox doctrine..."

This affiliation to the Eastern Slavic eparchy helped develop cultural, spiritual and ethnic contacts between the populace of Transcarpathia and Prykarpattia (sub-Carpathia). It should be stressed that the culture of Zakarpattia's old Rus, Ukrainian, residents at all times remained an intrinsic component of the entire culture of all the Eastern Slavic peoples. Alexander Dukhnovych wrote:

"All those living across the mountains
Aren't strangers--they're part of us.
Our Rus is one land, and we think and act as one.

Although the presence of Eastern Orthodoxy was officially recognized in Transcarpathia in the XIII-XIV centuries, this religion was actually outlawed as one professed by the Eastern Slavs who had been conquered by a Roman Catholic power. This, of course, couldn't but give an impetus to the Catholic Church in tightening her grip on the downtrodden areas.

In the XIII-XIV centuries, Romans Catholic cathedrals, monasteries and fortresses started being built on a massive scale in all the Magyar and German settlements in Transcarpathia. These constructions not only served the interests of "national defense" but also eased the process of exploiting and further economically and socially enslaving the peasantry, while remaining strongholds of Catholic missionary endeavors.

There is not a single relic remaining from the XIII-XIV century in Transcarpathia of Eastern Orthodox structures. Eastern Orthodox churches did exist in the local Ukrainian and other ethnically mixed communities. There is valid information to the effect that there were seven Eastern Orthodox monasteries in the town of Maramures (XIV-XV centuries). Archival documents of the XV century testify that Eastern Orthodox churches and belltowers were traditionally built of wood with cemeteries located nearby. This construction was helped by the abundance of forest in the vicinity. In other words, building and architectural techniques were quite advanced, even at that remote period. The basic technical elements were developed before the appearance of the Eastern Orthodox churches.

Scholars discovered handwritten excerpts from the Holy Scriptures and the Mineon (collection of stories of the saints for each day of the month), dating to the 12th century. These were literary translations meant to satisfy the needs of the local Orthodox churches and monasteries. Here one finds evidence that literacy was indeed present in

Transcarpathia that long ago, and that Christian parishes had existed before the territory was seized by the Magyar feudal lords.

Under Hungary, with the ruling classes doing their best to Catholicize and make Hungarian the Eastern Slavic and Ukrainian population of Transcarpathia, the Gospel appeared to be the only book that was not taken from the common folk by the authorities. It served as a Primer, Grammar, and Textbook. The local Eastern Slavic residents resisted the policy of Catholicization and Hungarianization in every means possible because Latin was an altogether alien language to them. They did not understand it and it did not fit in with their lifestyle. The propertied strata of the autonomous Ukrainian population turned traitor to their people in the latter's struggle for Orthodoxy and national identity, because they wanted to keep their privileges. That particular group of Ukrainians converted to Catholicism and accepted the language of the Magyar conquerors.

For many centuries the sense of that inherent affiliation to the Eastern Orthodox Church served as an important moral stimulus in the continuing fight against Hungarianization.

This age-old ethnic and religious struggle claimed the lives of a considerable part of the Lemko and Ukrainian population.

Y. Dymynych

ICON PAINTING IN THE LEMKO REGION

H. Lohvyn

The extreme diversity of style in the pictorial arts of the Lemko region makes an immediate impression on any expert in the field. A probable explanation for the artistic variety is the fact that the Lemkos lived in a mountainous border region on the outskirts of the Ukrainian ethnic territories where censorship on the part of religious authorities was weak. As a result, local painters enjoyed greater artistic latitude when carrying out requests of various rural neighborhoods for icons. Despite the amazing diversity of Lemko icons, there are still certain common features inherent in all the works, such as distinct emotional character, expressiveness, and a boundless love for bright decorative color. At the same time one often finds a restrained simplicity as well as laconic and monumental compositions which recall the earlier monumental art current in the Lemko lands during the eleventh to thirteenth centuries. In particular, the presence of red and green backgrounds in Lemko art is a tribute to the traditions of wall and icon-painting popular in medieval Kievan Rus, especially in the murals of St. Sophia's Cathedral and St. Cyril's Church in Kiev.

When we turn to the Lemko region these traits can be observed in the fifteenth century murals of the Church of the Nativity of the Mother of God in the village of Weglowka/Vanivka (Krosno district). A monumental composition called "The Prayer" impresses the viewer with its contrasting characteristics of the three figures, which because of their rhythmically chosen positions on a field of light ochre recall the mosaic pattern contrasting with a gold background found in Kiev's St. Sophia's Cathedral. The most refined creation in the church at Weglowka is the monumental icon of the Dormition of the Mother of God. The dynamic rhythm of the composition suggests an exquisite and noble character that is permeated with an almost music-like sound of color expressed through a marvelous combination of bright and subdued tones. The specific alteration of sinuous, bent, straight, vertical and horizontal lines for the viewer to concentrate, despite